

Değerli Kubbealtı Dostları

Yeni bir sayımız ile yine karşınızdayız. Mecmuamızın bir bölümünü, geçen yıl vefat eden merhum ilim ve fikir adamı, vâkıfımız Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre'ye ayırdık. Özemre hakkında yakın dostlarından Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar ile Memduh Cumhur'un yazılarını okuyacaksınız. Mehmet Nuri Yardım'ın daha önce Özemre ile yaptığı bir mülâkatı da ilk defa yayımlıyoruz. Bu arada vakfımız ile Üsküdar Belediyesi'nin birlikte düzenlediği "Vefâtının 1. Yıldönümünde Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre"yi anma programı 27 Haziran Cumartesi günü saat 20.00'de Altunîzâde Kültür ve Sanat Merkezi'nde gerçekleşti. Toplantıya katılan ilim, fikir ve sanat adamları Özemre'nin hayâtını, hizmetlerini, eserlerini ve hâtırâlarını dile getirdiler.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, Trabzon Vâliliği tarafından 23-31 Mayıs arasında birincisi düzenlenen "Kitaplı Hayaller Vâdisi" programına katıldı. Yazarlarımız Hicran Göze, Zeynep Uluant, Fevzi Samuk ve Dursun Gürlek bu faaliyete iştirak ederek, kitaplarını imzalayıp, okuyucularla ve dâvetli oldukları okullardaki öğrencilerle sohbet ettiler.

Kubbealtı Mûsikî sohbetleri sene boyunca devam etti. Bu dönemin son konuşmacısı B. Reha Sağbaş'tı. 30 Mayıs günü tertip edilen programda Sağbaş, "Kânun'a Dâir" başlıklı konuşmasında, zaman zaman hocası rahmetli Cinuçen Tanrıkorur'dan da bahsetti.

Kubbealtı Kurslarımızın dönem sonu belge töreni yapıldı. Törende öğrencilerimize belgeleri hocalar ve misâfirler tarafından verildi. Bu arada törenden sonra Galip Çakır yönetiminde "Türkçe" konulu bir toplantı yapıldı. Türkçeyle ilgili meselelerin görüşüldü-

ğü bu toplantıya şâir, yazar ve akademisyenler katıldı. Yaz dönemi Osmanlı Türkçesi, Hat Sanatı ve Mûsikî kurslarımız Eylül'e kadar sürecektir. Yeni dönemde bütün kurslarımız 3 Ekim'den itibaren başlayacak.

Dolmabahçe Sarayı Sanat Galerisi'nde açılan Kubbealtı Sergisi, sanatseverler tarafından alâka ile karşılandı. Türkiye'nin Bulgaristan Başkonsolosluğu ile Bulgaristan'ın Razgrad şehrinde açılan hat, ebrû, tezhip ve minyatür sergisi büyük ilgi uyandırdı.

Yusuf Ömürlü idâresindeki Kubbealtı Mûsikî Topluluğu'nun Karamustafa Paşa Medresesi'nde verdiği konserde, mûsikî kurslarına devam eden öğrenciler ve sanatkârlarımız Türk müziğinin seviyen eserlerini seslendirdiler. Kubbealtı'nda yaz aylarında da çalışmalar aralıksız devam ediyor.

Yeni sayımızda buluşmak üzere hoşçakalın.

Kubbealtı

Özür:

Nisan 2009 sayımızda Prof. Dr. Suphi Saatçi'nin yazısının birinci sahifesindeki son satır baskı sırasındaki kaymadan dolayı çıkmamıştır, bu hatâdan dolayı özür dileriz.

Çıkmayan son satır (medrese gibi bir çok anıtın restorasyon işlerini üstlendi. 1950 yılları-)dır.

Bir Mektup*

Sâmiha Ayverdi

Beyefendi,

Sizi şu mektubumla bir fikracıyı alâkalandıracak herhangi sürprizli bir havâdisle yüzyüze getirmek gibi, angaryamı tahfif edecek bir sebebe mâlik olmadan tâciz ettiğim için evvel emirde özür dilerim.

Bahis mevzûu etmek istediğim dâvâ son zamanların en çok çiğ-nenmiş, fakat maalesef ne hal çâresi ne de ciddî, ilmî ve samimî bir tâkip ve tatbik ifâdesi bulamamış olan dil hikâyesidir.

Burada, lisânın bünyesi içinde yapılan katliâmın, bir milletin târîh, medeniyet ve irfan ölçüsünde en çâresiz hezîmeti hazırlamak demek olduğunu, akademik prensiplere bağlayarak teşrih masasına yatırmayacağım. Ancak bir cemiyetin hareket ve bağlantı noktaları-nın mâzî ile hal arasında, kopuksuz ve müteselsil bir çizgi hâlinde devam etmesi, o cemiyetin selâmet ve bekâsı cihetiyle temel prensip olduğunun kimden kime anlatılması icap ettiğini sormak istiyorum.

Şunu da söylemek isterim ki, fanatik duygulara demir atıp kal-mış bir insan değilim. Sonra her meselede şahsî endişeler merkezin-den değil, samîmiyet ve hüsnüniyet esâsından hareket etmek îmâ-nımın icâbıdır. Onun için de uzun senelerdir ilim ve fikir adamları-mızın elinde zâten edebî formasyonunu bulmuş böylece de kıvâma doğru gitmiş olan Türk dilini özleştirme adı altında şu perîşan ve içler acısı hâle sokan zihniyetin üstüne yayılım ateşi açmakta asla tereddüt etmem.

Dediğim gibi mutaassıp değilim. Hamiyetsiz değilim. Billhasa vatan düşmanı hiç değilim. Şu halde Türk dilinin başına gelen bu felâketi nasıl hoş görebilirim?

Bu mektubu yazdıran sebep ne olursa olsun, hayat ve hâdiseler-re karşı seyirci olmaya meyyal bulunduğum halde, bu îtiyâdımın çemberini kırarak, işsiz güçsüz okuyucular gibi, hemen kaleme sarılıp bir gazetecinin fikir silsilesi önüne çıkmış

* 1967 yılında yazılan bu mektubun muhâtabı bilinmemektedir.

bulunuyorum.

Okumuş yazmış gençliğin kendi dillerini anlamaz ve konuşa-maz olduklarını, kelime ve mefhum ktlığı içinde ve seviyesi düş-müş, şaşkın, buhranlı bir lisânın enkâzı altında ne gülünç hâle gel-diklerini elbette bilmelisiniz. Husûsî kültüre sâhip olanlar istisnâ edilirse, gençlik gruplarının Türkçe konuşmak imtiyâzına mâlik olanı kalmamıştır.

Bugün henüz lisâna hâkim olan nesil, kendi kendileriyle konu-şup anlaşarak teselli buluyorlar. Fakat onlar hayat sahnesinden çekildikten sonra, kötü dille iyi dili ayırdedecek ölçü dahi kalmayacak.

Haydi bir iştir yapıp dostu düşman zanneden bir câhil öfkesiyle lisânı hançerlemiş bulunuyoruz. Peki, canına kıymak istediğimiz bu azîz vücûdun düşman değil bir dost olduğu sübut bulduktan sonra onu, boğazına taktığımız ipe daha nice zaman yerden yere sürük-leyeceğiz? Hiç değilse, zararın neresinden dönülse de oturduğumuz dalı kesmekte devam etmesek..

Zihniyetin yanlış olduğu, artık tahakkuk zemîninde gün gibi doğmuştur. Yeter ki, gözümüzü bağlayıp güneş yoktur demeyelim. Zira memlekete edilecek düşmanlıkların başında, bu noktada ayak dirememiz irfan hayâtımız bâbında en korkunç suikastı teşkil eder. Bir gün gelecek târihin tarafsız dudağı, bu dâvânın mes'ûllerinin de yakasına yapışmakta tereddüt etmeyecektir. Allah'dan korkmuyor, kuldan utanmıyorsak, bâri biraz olsun basîret gösterip, istikbâlin başımıza yağdıracağı lânetlerden çekinelim.

Selâm ve hürmetler.

Paşa Hanım

Zeynep Uluant

Mütefekkir-yazar Sâmîha Ayverdi'nin henüz günışığına çıkmamış yazılarını neşretmeye devam ediyoruz. Hemen her makâle bir târîh sahnesini en çarpıcı kesitiyle âdeta bir fotoğraf karesi gibi anlatırken hem bilgilerimizi tâzelemiş oluyor hem de aktüel meselelere yapılan yerinde bağlantılarla geçmişe demir atıp kalmaktan kurtuluyoruz. Bu objektif göz, bu uyanık müşâhit ve Osmanlı muhibbi, 3. Selim devrini anlatırken devrin zaaflarını da dile getirmekten çekinmiyor. İşte o zaman bu ifâdelerde Osmanlı'yı sevmek ve takdir etmenin yanında hakşinas bir şekilde tenkide tâbi tutmanın mükemmel kıvâmını buluyoruz. Sizin de tahmin edeceğiniz gibi Sâmîha Ayverdi'nin, adını içindeki bir yazının başlığından alan *Paşa Hanım* isimli, henüz birkaç ay önce baskıdan çıkan son kitabından bahsediyorum.

Sâmîha Ayverdi bu yazılarda kâh Osmanlı'yı arkadan vuran Arnavut Prensi İskender Bey'in ibretli hikâyesinden, kâh Osmanlı-Macar münâsebetlerinden yola çıkarak Macar İhtilâli'ne uzanır ve târihî gerçeklerin ışığında bu olayları günümüze bağlayarak değerlendirmesini yapar. Osmanlı'nın bilhassa son zamanlarında iç politikada yapılan hatâlardan bahisle eğer Abdülhamit'in siyâseti tâkip edilseydi bugün güneydoğuda yaşanan sıkıntıların ortaya çıkmamış olacağını da ilâve eder. Şahsî hâtırâlardan târihî gerçeklere uzanan geniş bir yelpâzede yer alan bu yazılar bilhassa yakın târihimiz hakkında sâde ve özlü bilgiler barındırmaktadır.

Bu makâlelerde târihî vak'alar kadar yazarın zengin muhîtinin ve kuvvetli hâfızasının hediyesi olan hâtırâlardan da sıkça bahsedilerek, o devrin İstanbul'unun hayat çizgileri, insan manzaraları hi-

kâye tadında anlatılmakta, kıssadan hisse çıkarılmaktadır. Artık adı bile kalmayan bir Kırkçeşme semtinden söz edilirken yazarın tâze çocuk dimağından bir fotoğraf karesi gibi nakledilen susam helvacı zenci kadın, okuyucuyu sanki bir eski zaman filmi seyrediyormuşçasına tesiri altına almaktadır.

Bu yazılarda dikkati çeken bir taraf da sâdece hâtıralarla kalınmayıp, Kıbrıs dâvâsından, dinamitin müciği Nobel'e ve adına ihdas edilen ödüle, Waterloo âbidesine kadar geniş bir yelpâzede kalem oynatılıp fikir yürütülmesidir. Bu fikir ve duygu sağanağı sırasında bâzen "Yirminci Asrın Yüz Karası" bâzen "Ey Batılilar Batılilar" gibi millî asabiyet ve hassâsiyet yüklü başlıklara da rastlanmaktadır.

Sâmiha Ayverdi, hayâtının son döneminde kaleme aldığı bu yazılarda olabildiğince sâde bir dil kullanmasına rağmen zaman zaman yeni nesillerce bilinmeyen kelimelere rastlanabilir düşüncesiyle her sayfa sonunda bunların açıklamasını vermeye çalıştık. Zîra kendisinin asıl maksadı anlaşılmaktı ve doğduğu büyüdüğü zaman dilimi gereği bugün artık pek çoklarımızca anlaşılamayan, unutulmuş kelimeleri ister istemez kullanıyordu.

"Mühim olan Uçmak Değil" başlıklı yazıda, doğumundan îtibâren muhabbetini âdeta kendisine akıtan babasının üniformalı resminin artık suskun olduğundan bahisle dünyânın gelip geçiciliği anlatılır. İşte Sâmiha Ayverdi yaşadığı o müstesnâ zaman ve muhit içinde işitip gördüklerini hayâtının sonuna kadar yazıya dökerek, dilsizliğe mahkûm silik fotoğraflardan olmasına izin vermemiştir. Kendisine otuz seneye yakın bir zaman asistanlık yapan kıymetli ablam Aysel Yüksel'in öncülüğünde yaptığımız bu çalışmalar kendisinin yayınlanmayı bekleyen çekmeceler dolusu makâleleri tükene kadar devam edecektir. Son nefesine kadar ibâdet edercesine sürdürdüğü bereketli yazı hayâtının bu son mahsullerini devşirirken edindiğimiz kazancın şükrünü edâ etmekten âciziz.

Ahmet Yüksel Hoca'nın Aziz Hâtırâsına

Ahmed Yüksel Hoca'yı ebediyete tevdî edeli tam bir sene oluyor. " Sevgili kızım Zeynepciğim, gözümün nûru evlâdım" diye

başlayan telefon konuşmalarımız, rahatsız etmekten korkarak yaptığımız bayram ziyâretleri, bu ziyâretlerin sonunda evlâdı yaşındaki bizleri kapıya kadar geçirmesi sanki dünmüş gibi aklımda... Bir seneyi aşkın bir zamandır sesini duymuyorum. Mesaj kutumu renklendiren mektupları da artık yok... Ama hâtırâsı bütün canlılığıyla hâfızamda ve gönlümde yaşamaya devam ediyor. İşte silmeye kıyamadığım o esprili ve muhtevâlî mesajlarından biri: “Sevgili kızım, ‘Betül’ yalnızca muhayyeleme dayanan bir hikâyedir. Beğendiğine memnun oldum. Üçüncü hikâyem ‘Didem’de ise kocası üçkâğıtçı sahte bir şeyhe, kendisi ise sırlı bir Mânevî Mürebbie bağlı olan bir kadının âilesi içinde bu tezaadın ihdâs ettiği gerginliklerin dramatik vechelerini bu sefer kadının ağzından naklediyorum. Bu hikâyede sahte şeyhin sebep olduğu olayların hepsi de gerçek olup gerçek hayatta bir sürü sahte şeyhin şâhidi olduğumuz ya da birinci kaynaktan aktarılan olaylara istinâden yazılmıştır.

Dördüncü bir hikâyenin de planı en ufak teferruatına kadar hazır.

Benim çocukluğumda *Yavrutürk* dergisinin 3. sayfasında ‘Çetin Kaptan’ın Mâceraları’ diye haftalık bir dizi yayınlanırdı. Resimlerini Ercümend Kalmuk çizer, resim altı dörtlüklerini de Râkım Çalapala yazardı. Her sefer Çetin Kaptan bir işe girer ve sonunda çuvalardı. Meselâ bir hafta otelciliğe soyunmuş ve çuvallanmışsa ertesi hafta dondurmacılığa soyunur ve o hafta dizinin ilk resminin altında:

Otelcilikten alıp boyunun ölçüsünü

Çetin kunduracı oldu hemen ertesi günü

diye başlardı. Bunu fakîre de uygulayacak olursan

İlim adamlığından alıp boyunun ölçüsünü

Yüksel hikâyeci oldu hemen ertesi günü

demek gerekecek.’

Şüphesiz Hoca gerçek bir ilim adamıydı ve bu esprili satırlar da onun tevâzuunu yansıtıyordu.

Üsküdar Yârânı

Ahmed Güner Sayar

Ahmed Yüksel Özemre'nin Aziz Anısına

Yıl 2002, mevsim sonbahar! Telefondaki ses, kadim dostum Prof. Dr. Yılmaz Kafadar'ın. Şöyle diyor: "Niyâzi¹ Ağabey ve Ahmed² Ağabey ile kararlaştırdık, Güngör'e³ gidiyoruz. Seni de alıyoruz!".

Kararlaştırılan târihte bir akşamüstü Güngör Şatıroğlu'nun Suadiye'deki saâdethânesinde dostları bir araya getiren birinin diğerini tamamladığı iki esaslı sebep vardı. Önce Yılmaz Kafadar ağır meslekî yükünün altında her ne zaman bir boşluk bulsa doğruca Üsküdar'a koşar, orada soluklanırdı. Onu Üsküdar'a çeken oradaki aziz dostlarının emre âmâde, sohbetে teşne varlıklarıydı. Kâh Niyâzi Sayın'la birlikte, kâh Ahmed Yüksel Özemre'nin evinde sohbet ediyordur. Bâzı bâzı Güngör Şatıroğlu da bu buluşmalardan haberdâr edilip onun da katıldığı olurmuş. Soluğu kısa düşen ama tadı gönüllerde iz bırakan bu can sohbetlerin devâmını isteyen bu dostlar Kafadar'ın geliş ve gidişleriyle sohbetin en tatlı yerinde kesilmesinin yarattığı burukluğun nasıl aşılabacağını düşünüyorlar. İstiyorlar ki bu iş biraz ciddiyet kazansın ve bir takvime bağlansın! Bu, bir can berâberliğinin daha çok dışa dönük yüzünü temsil ediyor. Bir de bu oluşumun derûnî yanı var. Epey zamandır daha çok Güngör Şatıroğlu'nun yüksek sesle dile getirdiği bir şikâyet bu birlikteliğe zemin olmuştur. Şatıroğlu, pek haklı olarak, şundan yakınıyor: Üsküdar'da oturmak Üsküdar'ı bilmek anlamına gelmiyor. Müşterek hâtıralardan hız almış, aynı dili konuşanlar ile Üsküdarlıların yaptığı târi-

¹ Niyâzi Sayın.

² Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre.

³ Prof. Dr. Güngör Şatıroğlu.

hi bilenlerin giderek azalması karşısında kendi anılar yumağını çözerek bu İstanbul köşesine ışıklar salacak bir sohbet iklimini oluşturmalarının lüzûmuna dikkatleri çekiyor. Zîra sahne boşalıyor, ayağımızın altındaki zemin betonlaşıyor, toplum dayanışması yerini hızla şahsi çıkar ilişkilerine bırakıyordu. Üsküdar, târihten târihsizliğe dönüşürken en azından bir avuç insan bir sohbet iklimi içerisinde Üsküdar'ın eski sıcaklığını yaşayabilirler miydi? Tartışılacak târihî kesitler, anlatılacak dünün güzel insanları ve nihâyet yazılanlarla yazılacak olanlara kaynaklık edecek epey bir malzeme de ortada idi. Dostların bir araya gelmesinin şîrâzesi bu! Daha genel bir çerçeveyi de Üsküdar ağırlıklı sohbeta kapı açacak muhtelif konu başlıkları da tâyin edecekti.

'Üsküdar Yârânı' olarak adlandırılabilen bu birlikteliğin çekirdek kadrosu beş kişiden müteşekkildi. Üçü has Üsküdarlı: Niyâzi Sayın, Ahmed Yüksel Özemre ve Güngör Şatıroğlu. Diğer iki isimden Yılmaz Kafadar İstanbul'u avucunun içi gibi bilen, daha çok Fâtih'le mukayyet, fakat Bebek'te mukim bir İstanbullu. Ben, kulu-nuz, Ahmed Güner Sayar, doğma-büyüme Fâtih, Hırka-ı Şerifli. Son on beş senedir Üsküdar - Selimiye'de mukim devşirme bir Üsküdarlı!

Bu yâran meclisinin duayeni yürüyen bir Üsküdar ansiklopedisi, ünlü neyzen - kutb-ün nâi - Niyâzi Sayın idi. Hâtırası derin ve tok, hâfızası parlak, mizah yollu takılmalarında zekâsı kıvrak, yetiştigi insanlar içerisinde insanını arayan ender-i nâdirattan bir zevk-i selim ve kalb-i selim sâhibi bir estet! Bilhassa Osmanlı'dan Cumhûriyet'e intikal etmiş, 1875-1880 doğumlu Üsküdarlılarla iyice yoğrulmuş, onlarla sohbet ederken harp hâtıralarından mistik tecrübelerine uzanan anı ve anekdotlarla müktesebâtını zenginleştirmiş bir Üsküdar vurgunu! Dolayısıyla, sohbetlerde sözün sultanlığı ona âitti. Niyâzi Sayın'ın bu sohbet meclisinin rûknü olması keyfiyetini Ahmed Yüksel Özemre'nin anılarında bulduk:

"... Cenab-ı Hakk ömrünü tezyîd etsin, Niyâzi Sayın da o ilginç anekdotlarını kendine özgü üslupla sıralar durur. Biz

‘Üsküdar Yârânı’ da ağabeyimizi hayran hayran dinleriz”⁴.

Ahmed Yüksel Özemre’ye gelince: Belki en eski bir Üsküdarlı âileye mensup; orada eski bir konakta dünyâya gelmiş, deha sâhibi bir insandı. Müspet bilimler dersiniz orada; sübjektif ilimler derse-
niz metafiziğin rasyonalizasyonunu başarmış İslâmî tasavvufun en
muğlak ve çetrefil düğümlerini çözmüş, akl-ı selim ile kalb-i selimi
dengelemeyi başarmış bir âlim ve ârif! Sohbet Üsküdar ağırlıklı olsa
bile sözün uçuculuğunu bildiğinden Üsküdar târihine dâir yazdık-
ları ile şifâhilik hastalığını yenmiş bir Üsküdar âşığı idi.

Bir diğer has Üsküdarlı da Güngör Şatıroğlu idi. Üsküdar’ın
üzerini kaplayan rûhânî örtüyü çocukluğundan beri aralamak iste-
mesi onu insanlara çekmiş: Son derece faal, cemiyetçi bir insan.
Onun da hâtıraları tok ve zengin! Sayın ve Özemre ile bir araya ge-
lince sanki hareket hâlinde bir Üsküdar târihini yaşıyorsunuz. Ayırı-
ca Şatıroğlu zengin bir Üsküdar arşivi kurmuş. İçinde kitap, resim,
kartpostal ve plak koleksiyonu yanında bant kayıtları ile zengin bir
Üsküdar arşivi meydana getirmiş bir Üsküdar tutkunu!

Kafadar ve Şatıroğlu’nun müşterek dilekleri bu birliktelikte ‘ağa-
bey’lerin anlatacakları idi. Gerçekten de öyle oldu. Sohbetler akar-
ken zaman gerilere doğru sarıldı, dünün mübârek insanları –Eşref
Efendi⁵, hezârfen Necmeddin Hoca⁶, aktar Saim Efendi, ebrû üstâdı
Mustafa Düzgünman, vd.’i- hayırla ve rahmetle anıldı, yaşanmış
mühim olaylar dile getirildi. Geriye dönülüp bakıldığında ortaya bu
hasbî sohbetlerin ördüğü bir dost adasının çıktığı görüldü. Son li-
manı ölüm olan bu fırtınalı yolculuk sürerken insan olmanın lezzet
ve keyfi bu sohbetlerin ikrâmı olarak tecelli etti. Bu toplantılardan
birinde, Güngör Şatıroğlu’nun evinde, sofradan henüz kalkmıştık.
Baktım; Yılmaz Kafadar, Niyâzi Sayın’ın elinden tutup, kendi vucû-
dunu işâretleyerek şöyle diyordu:

“Niyazi Ağabey! Bu beden toprak olacak! Allah’ın ikrâmı

⁴ Ahmed Yüksel Özemre, *Portreler Hatıralar*, Kubbealtı, İst. 2007, sf. 366.

⁵ Eşref Ede.

⁶ Necmeddin Okyay.

olan bu muhteşem hayâtı neden dostlarla sohbet edip taçlandırmayalım?”

Bu ses her gün ölümün bin bir çeşidiyle birebir yaşayan hâzık bir hekimden geliyordu. Hayâtın bu en ciddî gerçeğini, mesleği gereği herkesten çok daha iyi görüyor ve yaşıyordu. Dolayısıyla, ‘bu ses ölüme açılan insan hayâtı için rûhî bir sigortanın zorunluluğunu ortaya koymaktaydı: Gerçekten de sermâyeleri sâdece su katılmadık muhabbet olan bu dost meclisinin müntesipleri sohbetlerinde bu birikimlerini teklifsizce ve cömertçe harcadılar. Artık ortaya çıkan “Üsküdar Yârânı”nın yegane sermayesi kuru muhabbeti.

Kendisi ile yapılan bir mülâkatta Mehmed Nuri Yardım’ın şu sorusuna verdiği cevapta Ahmed Yüksel Özemre “Üsküdar Yârânı”na mensup kişileri ve konuşulanları kısaca açıklamıştı:

“.... Zâtîâlinizin de aralarında bulunduğu ‘Üsküdar Yârânı’nın husûsi ve çok istifâdeli bir meclis olduğunu, bu meclislerde çok mühim meseleler konuşulduğunu duyarız. Biraz da bu meclisten, mensuplarından bahsedebilir misiniz?”

‘Üsküdar Yârânı’ isâbetli bir deyimdir. Arada bir Niyâzi Sayın, eczacı Memduh Cumhur, Prof.Dr. Yılmaz Kafadar, Prof.Dr. Ahmed Güner Sayar, Prof.Dr. Güngör Şatıroğlu ve kuzeni Enis Yaşar ile bendeniz bâzen hep bir arada, bâzen ufak guruplar hâlinde ya Niyâzi Sayın’da, Yılmaz Kafadar’da ya da Güngör Şatıroğlu’nda toplanıp yemek yer ve Üsküdar’ın eski ahvâlinde, Üsküdarlı eski muhterem zatlardan, onların eserlerinden ve düşüncelerinden bahsederiz. Bu toplantılar genellikle 19.30’dan 00.30’lara kadar sürer”⁷.

Neler konuşulurdu? Evvela, konuşulanlar kendiliğinden ortaya çıkar, lâf lâfı açar ve her şey teklifsizce konuşulurdu. Güncel siyâsete bile kapı açılır, bâzı bâzı havada fikirler çarpışır, sonra politikacıdan şikâyetle mevzu buharlaşırdı. Fakat memleket meselelerinde hâkim şikâyetlerin ortak yanı insanla alâkalı olanıydı. İnsan nankör-

⁷ Mehmet Nuri Yardım, ‘Üsküdar Yârânı, Fikir, His ve Gönül Adamı Ahmed Yüksel Özemre’, *Millî Gazete*, 24. I. 2007.

dü, insan insafsızdı, insan şuursuzdu. Bu şikâyetlerin eskimeyen yanını, metafizik yönünü söylemeye gerek bile yok! Ancak sohbetlerin ağırlık merkezi Üsküdar'dı. Niyâzi Sayın, Ahmed Yüksel Öz-emre ve Güngör Şatıroğlu'nun örtüşen hâtıralarının ikrâmı ile Üsküdar târihinin 1930'ların ortalarından 2000'lerin başına kadar dolu dolu 70 yılın tâkipçisi olurduk. Esnafından bürokratına, velisinden bıçkınına kadar Üsküdar'ın insanları, II. Dünya Harbî'nin yarattığı ekonomik daralmanın pazara olan etkisi; komşuluk ilişkileri; mümin-mütevekkil ahâlinin şekillendirdiği toplumsal dayanışmanın gıpta edilecek örneklerini dinledikçe aziz üstat Yahyâ Kemal'in:

'Üsküdar! Bir ulu rüyâyı görenler şehri' ⁸

nin içine sinen sırrı yakalamak imkân dâhiline girerdi. Üsküdar'ın maddenin yaptırım gücüne bir müddet de olsa direndiği görülüyor. Ekonominin o önlenemez yükselişi ile hemen her şey bozulmaya başlıyor; sulh, hayal, duâ ve îman çözülüyordu. Has Üsküdarlılar bizâtihi kendi omurgalı duruşlarıyla bir müddet daha bu "ulu rüyâyı" görmeye devam ettiler. Ramazan günleri, iftar sofraları ile Göl-nüş Vâlide Sultan, Aziz Mahmud Hudâî ve Mehmed Nasûhî Efendi câmilerinden okunan ezanlar ve terâvih namazları Üsküdar'ın mahfiyetkâr yüz çizgilerini saklıyordu. Niyâzi Sayın'ın Ahmed Yüksel Öz-emre'nin ve Güngör Şatıroğlu'nun anlattıklarından Üsküdar'ı kucaklayan esrar perdesinin aralandığını gördüm. Benim için bu sohbetler, tahdis-i nîmet ederekten ifâde edeyim ki bir lutf-u ilâhiydi. Zîra Üsküdarlı ressam Hoca Ali Rıza Bey'le talebesi Ahmed Süheyl Ünver'in Üsküdar'ın pitoresklerini resmetmeleri ile 1915'te başlayan zaman dilimi 1930'da Hoca'nın vefâtıyla kesilmişti. Oysa şimdi Niyâzi Sayın'ın anlattıkları, Ahmed Yüksel Öz-emre'nin kitap ve makâlelerindeki Üsküdar bir kesintiye uğramadan zihnindeki yerini sürekliliğe bırakıyordu. Neredeyse dolu bir asır resim, yazı, bant kaydı vs. ile yok olmaktan kurtuluyorlardı. Artık sıradan bir Üsküdarlı gibi eşyâya bakmak, yerini târihî yapı taşlarıyla konuş-

maya bırakıyordu. Bu hal muhtar kayıtlarında resmen tescil olunan Üsküdar'da ikâmeti bir şuur farkıyla rûhânî bir kimliğe dönüştürüyordu. Yahyâ Kemal'in mısırânda geçen "*Ulu rüyâyı görenler*" tevcihi resmî tasdikten âzâde rûhî bir Üsküdarlılık kartına sâhip olmayı hak edenler için geçerli olsa gerektir. Esâsen Ahmed Yüksel Bey de Üsküdar'la ilgili bir yazısında taşı ustalıkla gediğine koyuyor:

"... Üsküdar'da yaşamak kolay, ammâ Üsküdarlı olmak her baba yiğidin kârı değildir"⁹.

Bir vesîle ile aramızdaki sohbet zevk-i selim küresinde dolanırken söz birden Niyâzi Sayın'ın ney'de yakaladığı o zâtına mahsus virtüozitesine geldi. 'Neyin sırrı'na hâkim bu aziz dost neydeki üstadlığını kabul etmiyor, bizleri bu ikrâmın ana kaynağına götürmek istiyordu. Kâmil bir insan, Eyüplü sucu Ali Efendi vakti zamânında gönülden bir duâda bulunmuş Niyâzi Sayın'a. Başarısının sırrı burada düğümlemişti. Ali Efendi üflüyordu Niyâzi'nin neyinden! Ayrıca meşk silsilesini, zarif bir İstanbul Efendisi olan hocası Halil Dikmen'i de yine ondan bu yâran toplantılarında tanımak bahtiyarlığına erdik.

İnsanlar arasından süzülüp de aynı dili konuşanların oluşturduğu böylesi can sohbetlerinin yapıldığı bu meclisin mutlaka teşekküre açık bir yanı olmalıydı. Gene bu sohbetlerden birinde söz, en can alıcı yerinde, konuyu bağlamış ve çok kısa da olsa bir sükûn ânı doğmuştu. İşte böylesi bir sükûn ânında Güngör Şatıroğlu'nun ihtiyârında olmadan "Allah bu birlikteliğimizi bozmasın! İşte gerçek saâdet, saltanat bu!" deyişini şükran borcumuzun edâsı olarak dâima hatırlarım.

Toplantılar senede bir defa Yılmaz Kafadar'ın Bebek'teki saâdethânesinde özenle hazırlanan Gaziantep sofrasındaki yemekten sonra yapılırdı. İki kez de Niyâzi Sayın'ın İmrahor'daki evinde bir araya gelindi. Bundan öte Üsküdar Yârânı'nı hep Güngör Şatıroğlu evinde misâfir ederdi. Sözü burada Ahmed Yüksel Özemre'nin

⁹ Ahmed Yüksel Özemre, 'Üsküdar'da Yaşamak, Üsküdarlı Olmak', *Kültür Dünyası*, No.10, 1998, sf. 27.

tanıklığına bırakıyorum:

“... Genellikle Prof.Dr. Güngör  atiro lu’nun Suadiye’deki evinde ayda bir ak am toplanır, onun ya Büyük Kulüp’ten getirtti i balık ya da Üsküdar’daki Günaydın kebab sından getirtti i kebabları ve benim de Kanaat Lokantasından getirdi im zeytinya lıları taam ederiz. Sofrada mutlaka beyaz peynir, tatlı ve meyve de bulunur. Akabinde de sabaha karşı b zen saat 02.00’ye kadar süren sohbet ve muhabbetimiz boyunca Güngör’ n elinden kahve ile çaylarımızı c mb  leniriz”¹⁰.

Bir def sında bu yâran grubu evinde a ırlaması için Niyâzi Sayın’a teklif götürdüler. Niyâzi Sayın bu baskı karşısında kendisine teklif edilen yemek d vetine epey direndi, ama sonunda şartlı olarak kabul etti. D vetlilere yemekte sâdece bulgur pilavı olacağını söyledi. Hikâyenin kalan kısmını Ahmed Yüksel  zemre’nin *Portreler ve H t r lar* kitabından aktaralım:

“... Arada bir de ecz c  Memduh Cumhuriyet, Prof.Dr. Yılmaz Kafadar, Prof.Dr. Ahmed Güner Sayar, Prof.Dr. Güngör  atiro lu ve ben Niyâzi Sayın’a ısrarlı bir biçimde askıntı olup bize bulgur pil v , Arnavut ci eri, irmik helvasından oluşan bir ziy fet çekmesini talep ederiz. Kendisinin aylar süren nazlanması, öfkelenmesi, uflayıp puflaması sonunda nihâyet insafa gelmesi üzerine kendisiyle birlikte, Prof.Dr.Ahmed Güner Sayar’ın “Üsküdar Yar n ” diye isimlendirdiği bu grup onun müzeyi andıran evinde hârika bir ak am geçiririz. Bu gibi ak amların ne esini ve sarakalarını: 1) benim ve 2) Niyâzi A abey’in a zından anlatan ve aramızda pek çok l tife ve ne eye sebep olmuş olan iki şiiri a a ıya dercediyorum.”¹¹

¹⁰ Ahmed Yüksel  zemre, *age.*, 2007, sf. 366.

¹¹ Ahmed Yüksel  zemre, *Portreler, H t r lar*, Kubbealtı Yayınları, İst. 2007, sf. 362.

PİLÂV Ü CİĞER - NÂME

Verseydin eğer bize, sen, azıcık bir değer,
Nazlanmaz pişirirdin bir pilâvla bir ciğer;
Yanında da salata ve pamuk gibi ekmek,
Az irmik helvasıyla hoş olurdu bu yemek!

Mubârek Nây-ı Cihân! Merhamet et uşşâka!
Harcıdır pilâvının, bizdeki muâşaka.
Söz verip de tutmaman, dilhûn eder herkesi;
El, der ki: “Niyâzi’nin pek daralmış kesesi!”

Yâ Rabb! Sen Niyâzi’ne, azıcık merhâmet ver!
Bakma, ters türs lâf eder; ammâ bizleri sever.
Gönder kenzinden ona yüklücene bir mangır!
Feryâd etmesin ihvân açlıktan bangır bangır.

Bir avuç ciğer için bu ne biçim kör inat!
Bizleri oyalamak onda oldu baş sanat;
Taş koyar şevkimize, hâlimize hep güler;
Bununla da kalmayıp, üstelik, “Def olun!” der.

Sâde bulgura dahî fitiz. Yeter! Başka ne denir?
Ammâ hazret inatçı. Vermez; hem debelenir.
Ne kadar yalvarırsak yalvaralım, anlamaz,
Oluşmuş zîrâ zâtta ölçüsüz, azîm bir naz.

Bahânesi de hazır: “Evde tâdilâtlar var”.
Üstelersek, mâzallâh, bizi evden de kovar
Sabrımız da taşıyor; az kaldı patlamaya;
Yırtsak da kıcımızı, budur ondaki maya!

Zevk alır çilemizden, bizlerle oynar durur;
Bilmez ki bu fakirler, bir gün gelir, kudurur.
Yâ Rabbî! Niyâzi’nin Sen gönlüne lûtfeyle!
Yaptığı zulmü bize, ifnâ etsin tümüyle!

Aş eren gebeşlere döndürdün, üstâd bizi;
Okunur yüzümüzde zulmünün derin izi,
Revâ mıdır bizlere ettiğin bunca ezâ?
Halt etme, yetti artık! Sona ersin bu cezâ?

Ah, buram buram tüten, sen, tereyağlı pilâv!
Fırâkınla, mîdeden fışkırıyor sanki lâv.
Ah, arnavut ciğeri, ah sen muhteşem taam!
Kalmaz seni tadanda, ne kasâvet ne de gam.

Ey Kutbü-n Nây Niyâzî, bu çile yetti gayrı!
Yazıklar olsun! Bizi, kendinden tuttun ayrı.
Pilâvından bir yedik, dünya oldu bize dar;
Sana rahat vermeyiz, rûz-i cezâyâ kadar.

“KUTBU-N NÂÏ’NİN CEVÂBIDIR”

Ne diye efelenir durursunuz bu kadar?
Bana ne? Eğer size dünyâ’nız olduysa dar.
Ne kadar da kolayca geliyorsunuz tava;
Vız gelir sözleriniz, çünkü hepsi tatava.

Bir kere pilâvımdan yemiş oldunuz diye
Ben sizi mecbur muyum bir ömür beslemeye?
Şirretlik ederekten göz koymayın aşım!
Ziftin pekini yiyin! Dert olmayın başım!

Size ikrâmım dahî kel başa şımşır tarak,
Aç gözlüler! Sizleri, sâdece paklar toprak.
Size mahsûs haslet bu: yapışmak kene gibi.
Sâyenizde göründü para kesemin dibi.

Bilemedim bunlar da ne askıntıymış meğer!
Ne aptallık ettim de bunlara verdim ciğer!
Türbelere adadım, mum değil birer şamdan:
Bu sevdâdan vaz geçip düşerlerse yakamdan.

İstemem eksik olsun, sizler gibi birkaç dost!
Pilâv da neyinize? Zıkkımların birer tost!
Âhir ömrümde çekin, elinizi yakamdan!
Kapıdan kovuyorum, giriyorsunuz damdan.

Tası attı kafamın, sakın tutmayın beni!
Bombalarım, and olsun, herbirinin evini.
O nefis lâkerdamdan dahî zırnık koklatmam;
Kapattım bu sayfayı. Bunlarla işim tamam.

Ne zor işmiş Memdûh'u ve de Ahmed'i infâk.
İnfâk etmezsem, işte, çıkarırlar bin nifâk.
Yâ Rab, hıfzet fakîri! Olmayayım pek nekes;
Öfkem bu hayatlarda bulmasın sakın mâkes!

Gel gör ki sizi ansam içim gene hûn olur.
Nedendir, vicdânım hep acımayı buyurur.
Size sabır zor, ammâ, bilmem ki ne yapayım?
Hadi, son kez pilâvı gene suya salayım.

Bir Perşembe akşamı, sen ey rahîm Niyâzî,
Bir sofrâ tertib et ki Hakk senden olsun râzî.
Muhabbeti ihyâ et, ciğerle hem pilâvla!
Biraz lâkerdayla da onları bir bir tavla!

Ey vicdân, uzatma sen! Nerden çıktı lâkerda?
İlâhî, bu yüzden de beni bırakma darda!
Sen kâse-i fağfûra dokun da işit bin âh!
Bunlara pilâv kâfi: "İsrâf, İslâm'da günâh!"

Bak, sen sen ol Niyâzî, bunları yıldıtırma!
Ne halt edersen et de sofrana alıştırma!
Bu işi kapatsınlar, zıkkımlanıp son kere!
Yeter! Kurtar yakarı, düşme artık kedere!"⁵

17 Ocak 2005 Pazartesi akşamı, Üsküdar, İmrahor'da Niyâzî Sayın'ın müze-yavrusu saâdethânesindeki yemek pek neşeli ve mîzah yollu takılmalarla şamatalı geçti. Ahmed Yüksel Özemre'nin "Pilav-ü Ciğer" – Nâme"si ile buna Niyâzî Sayın'ın dilinden cevâbı o akşamki buluşmayı dile getirmesi 'Üsküdar Yârânı' târihine düşülen bir nottur. Şiiri bir vâsita olarak kullanan bu mizâhî takılmalar

⁵ Age., sf. 362-366.

kervanına o akşam herkese yemek öncesi dağıttığı ‘Niyâzi Sayın’a Niyaz Gazeli’ ile Memduh Cumhur da katıldı. Memduh Bey o akşam ilk kez bu dost meclisine gelmekteydi. Söz konusu dâveti, bu dâvet üzerine dönen şamataları yakinen tâkip ettiği için tarz-ı kadim üzerine yazdığı bir gazelle pilav sofrasını şenlendirmek istemişti. Yemek esnâsında yazdığı bu gazeli Üstad Niyâzi Sayın’ın da izini ile okumuş, o geceyi renklendirmişti. Memduh Cumhur’un gazelini bu çalışmamıza alıyoruz:

“Niyâzi Sayın’a Niyaz Gazeli”

Zannetme dilâ neşve-i engûr ile mestiz
Himmetle bezenmiş nice bir sûr ile mestiz.
Geçtik bu cihânın bütün âsudelîğinden,
Ten nen nite nen nâ’dan olan şûr ile mestiz.
Zâhidelere terkeyledik âlâm-ı fenâyı;
Bişnev’le tutuşmuş ezeli nûr ile mestiz.
Dünyâ malı dünyâda kalır, meşhûr meseldir;
Lâkin yine bir ni’met-i meshûr ile mestiz.
Cumhûr niyaz etti, kabûl etti Niyâzî;
Velhâsılı bir tencere bulgur ile mestiz.

O akşamki yemekte dile pelesenk edilen bulgur pilavının dışında Niyâzi Sayın dostları için sofrayı pek güzel donatmıştı. Sâdece yılanın ödü ile kuşun sütünün bulunmadığı masada bir de Arnavut ciğeri yer almıştı. Ciğer pek nefisti. Dayanamadım sordum: “Niyâzi ağabey! Ellerinize sağlık. Enfes bir ciğer hazırlamışsınız. Siz yardımcısız bunu nasıl başardınız?” deyince şu mânidar cevâbı verdi: “Bak sana söyleyeyim! Ciğerdeki ustalığım neyzenliğimden ileridir!”

Bir zamanlar dillere destan olmuş İbnülemin Mahmud Kemal İnal’ın Mercan’daki konağında adeta “bir fikir loncası”¹² olan Pazartesi toplantıları Hazret’in 1957 Mayısındaki vefâtıyla son bulmuştu. Kayda geçmiş bir diğer sohbet grubları da 1940’lı yılların

¹² Bk., M.Sertoğlu, ‘Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi’, *Yıllarboyu Tarih*, Sayı 6, (1983), sf. 16.

başına değin sürmüş olan Rifkı Melul Meriç'in evindeki toplantılarla, Fuad Şemsi İnan'ın Emirgan'daki evinde gerçekleşen toplantılardı. Mesnevihan Mehmed Tahir Olgun'un Etyemez'deki evinde yapılan Mesnevi ağırlıklı tasavvufi toplantılar da Efendi'nin 1951'deki vefâtına değin devam etmişti. Bu birliktelikler sohbet yoluyla şifâhî kültürümüzün, yazıya geçmemiş târihimizin kaptan kaba boşaldığı yerler olduğu muhakkaktır. Bû gün îtibâriyle 'Üsküdar Yârânı' da bir sohbet meclisi olarak Ahmed Yüksel Özemre'nin yazdılarıyla artık şifâhilik yönünü geride bırakıp yakın dönem Üsküdar târihine bir dip not olarak kayda geçmiş oluyor.

Ahmed Yüksel Özemre'nin 2008 başlarında bozulan sağlığı bu yıl içinde toplanmamıza mâni oldu. Onun Haziran ayındaki vefâtıyla, diyebilirim ki, 'Üsküdar Yârânı' çok önemli bir rûknünü kaybetti; sesi, soluğu kesildi. Onun vefâtının ruhlarımızda bıraktığı boşluğu doldurabilmek kolay olmasa gerek! Şimdilik ruhlarımızı teslim alan bu büyük kaybın acısının dinmesini ve bu hususta büyüklerimizden bir işâretin çıkmasını, işin başında olduğu gibi, beklemek benim için bir görev oluyor.

Ahmed Yüksel Özemre'nin Ardından...

Memduh Cumhur

Merhum Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre ile yirmi yılı geçen müstesnâ bir dostluğu-muz oldu. Ömrünün her ânını ilme, doğru düşünmeye adanmış bir ilim ve gönül adamıydı. Matematik ve fizik ilminde ihraz ettiği yüce mevki, İslâmî ilimlere, tasavvufa ve edebiyata ilgisine mâni olmak bir yana, İslâm ve tasavvuf mevzûunda rûsuh ve vuzuh sâhibi olmasına yardımcı olmuştu. *İslâm'da Aklın Önemi Ve Sınırı* isimli eseri başucu kitabı olacak bir zenginlik ve enginlikte fevkalâde ehemmiyetli bir kitaptır.

Ömer Nasuhi Bilmen'in İlmihâli'nde gördüğü "Bir gecede bin rekât nâfile namaz kılanın bütün günahları affedilir" şeklindeki bir kaydın mâkul olamayacağını göstermek için tâdil-i erkâna riayetle kısa zamm-ı sûrelerle yüz rekât nâfile namaz kıldığını ve iki saat sürdüğünü, dolayısıyla bin rekât nâfile namazın yirmi saat süreceğini bendenize ifâde etmişti. Bütün hadis rivâyetlerinin böyle bir mantık süzgecinden geçirilmesi gerektiğini her vesîle ile tekrarlardı. En yetkin olduğu sâha olan fizik felsefesi konusunda yazık ki az eser verdi. *Kutadgubilig* isimli felsefe-bilim araştırmaları dergisinde 2002 yılında yazdığı "Fiziksel Realite Meselesi" adlı hârikulâde makâlesini genişletip kitap hâline getirmesi için merhuma rahatsızlık verme raddesindeki ısrarlarımın hicâbını 2005 yılında *Fiziksel Realite Meselesine Giriş* ismiyle yazdığı kitabı elime aldığım zaman izâle edebilmişim. Bu müstesnâ eseri aziz hocamız Prof. Dr. Nihat Keklik'e ithaf etmesi kadirşinaslığının âbidesi olmuştur.

Bu eserdeki bir dipnotunda Mihail Zadornov adlı bir yazarın satirik aforizmalarından biri olarak iktibas ettiği "Bir ilim adamı olduğunu zannedenler vardır. Bir de ilmin ne olduğunu bilenler var-

dır” şeklindeki vecizeyi görünce Merhum Özemre hocamızın hem sahih bir ilim adamı olduğunu hem de ilmin ne olduğunu çok iyi bilen bir âlim olduğunu, onu tanıyan herkesin teslim edeceğini daha iyi idrak ettim. İlim felsefesinin fevkalâde mühim meselelerini veciz olarak hülâsa ettiği bu eseri münâsebetiyle Abdülkâdir Belhî Hazretleri’nin *Yenâbî’ül-Hikem* adlı şâheserinde “İlim ikidir: İlm-i aynî ve ilm-i kırtâsi... Aynî ilme mensup evliyâullah hâdisâtın aynını görür, kırtâsi ilme mensup âlimlerse sâdece kâğıt görür” şeklindeki beytini kendisine okuduğumda gençliğinde elini öptüğü ve *Üsküdar’ın Üç Sırlısı* adlı eseriyle gelecek nesillerin hâfızasına tevdi ettiği “Hâfız Eşref Ede’nin nasıl bir büyük kapıdan feyz aldığını şimdi daha iyi anlıyorum” demişti.

Abdülkâdir Belhî Hazretleri’nin irtihâlinden önce bir rüyâ gören Cerrâhi Şeyhi Fahreddin Efendi rüyâda:

“Sahih’ün-neseb, Hüseyiniyyül-meşreb, Saff-ı ehlullâha dâhil bir mürşid-i kâmil bilirim, siz nasıl bilirsiniz” şeklinde bir telkine muhatab olunca uyanır ve Belhî Hazretleri’nin dergâhına gider, gerçekten Belhî Hazretleri’nin rihletini öğrenir. O târihte en genç şeyh olduğu halde Belhî Hazretleri’nin oğlu Seyyid Muhtar Efendi tarafından cenâze namazını kılmak üzere dâvet edilir ve rüyâda kendisine öğretilen bu telkini musalla başında tekrar eder.

Bu kısa anekdotu Merhum Özemre hocamız *Üsküdar’ın Üç Sırlısı* isimli nefis kitabının yeni baskısına dercetmek üzere kaydetmişti. Ömrü vefâ etmedi yazık ki...

Bunu zikretmeyi aziz hocamın rûhâniyetine karşı bir borç telakki ettim. Ve sevgili hocamızın *Üsküdar’ın* yollarına sığmayan muazzam cemaatin arasında olduğunu hissederek ona şu dört mısra ile vedâ ettim:

İlmiyle âmil oldu, kemâliyle muhterem...

Her an, riâyât eyledi her bir emânete.

Son yolculukda Yüksel Özemre’yle, saymadım;

Ardında kaç yetim bırakıp gitti cennete...

Ahmed Yüksel Özemre'nin İlk Okumaları

Mehmet Nuri Yardım

Geçen yaz vefâtıyla ilim, kültür ve sanat dünyâsını büyük bir üzüntüye sevkeden merhum Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre'nin hayâtı, ilme ve eski Üsküdar yaşayışına adanmıştı. 1935 yılında Üsküdar'da doğan Özemre, Türkiye'nin ilk atom mühendisi idi. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Teorik Fizik Kürsüsü ve Matematiksel Fizik Anabilim Dalı başkanlıklarını 11 yıl yaptıktan sonra 1984'te kendi isteğiyle emekliye ayrılmış, birçok ilmî müessesenin üyeliğini ve yöneticiliğini yapmıştı. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) Başkanlığını yaptığı sırada tanındı. Pozitif, sosyal ve dînî ilimler konusunda 300'den fazla makâle ve raporu bulunan Özemre'nin üniversitelerimizde okutulan ders kitapları ve tercümeleri bulunuyor. Kendisine ve eserlerine çeşitli ödüller verildi. Bir kısmı Kubbealtı'ndan çıkan 34 eserinden bâzıları şunlardır: *Üsküdar'da Bir Attâr Dükkânı, Gel De Çık İşin İçinden, Kâmil Mürşidin Portresi, Geçmiş Zaman Olur Ki, Portreler-Hâtıralar, Din-İlim-Medeniyet, Üsküdar Ah Üsküdar, Muhabbet ve Mücâdele Mektupları, Kâmil Mürşidlerin Mîrâsı, Üsküdar'ın Üç Sırlısı, Akademik Yıllarım, Galatasaray Mekteb-i Sultânisi'nde Sekiz Yılım.*

Ahmed Yüksel Özemre çok değerli bir ilim, fikir ve sanat adamıydı, gönül insanıydı. İrfânıyla parıldayan mümtaz bir âbide şahsiyet ve kültürümüzün özüne vâkıf bir ayaklı kütüphâneydi. Bu ülkeye vicdan borcunu fazlasıyla ödedi. İnsanüstü çalışmalarıyla, derin araştırmalarıyla, muhtevâlî makâleleri ve istifâdeli eserleriyle, hepsinden önemlisi himmetiyle, şaşılacak gayretiyle ve imrenilecek

bereketli hayâtıyla hüsn-ü misâl oldu. Kendisini çok seven, hürmet eden, bilhassa gençlerden oluşan geniş bir okuyucu kitlesi vardır.

Özemre, ağır hastalıklarına rağmen velut bir yazar olarak irfan ehlinin dikkatini çekiyordu. Son yıllarda ardarda pek çok kıymetli esere imzâ atmıştı. Bunlar Üsküdar'a dâir mühim eserlerdi. Eski İstanbul'u bütün maddî ve mânevî özellikleriyle tanıyan, Cumhuriyet'in ilk yıllarından bugüne meydana gelen değişimi gören ve gösteren Özemre'nin ismi bilhassa Üsküdar'la aynîleşmiştir. Bu semtimize has örf, âdet, zarâfet, sehâvet gibi hasletleri, beşerî münâsebetlerdeki letâfeti, bu beldeye yeşermiş olan sanat ve kültürü, çocukluk ve gençlik yıllarında şâhidi olduğu güzellikleri, kısacası "Üsküdar medeniyeti"ni anlatıyordu kitaplarında. *Üsküdar'da Bir Attar Dükkânı*, *Üsküdar Ah* *Üsküdar ve Üsküdar'ın Üç Sırlısı*'ni tiryâki olan okuyucuları büyük bir zevk, şevkle ve heyecanla okudu, okumaya devam ediyor.

Üsküdar'ı, Üsküdar'ın mânevî simâlarını ve Ahmed Yüksel Özemre'yi yakından tanımak isteyenlerin bu eserleri mutlaka okuması gerekiyor. Üsküdar üçlemesi, eski İstanbul'u sevenlerin gözlerinin önünden ayırmayacakları, ellerinden düşürmeyecekleri, kütüphânelerinden eksik etmeyecekleri üç değerli eser.

Yavrutürk Dergisindeki Yazılar

Ahmed Yüksel Özemre ile hayatta iken çocukluk yılları ve yetişme çağları hakkında Kubbealtı'nda bir sohbet yapmıştık. Kıymetli eserleriyle tanınan yazarlarımıza yönelttiğim sorulara Ahmed Yüksel Hoca cevap vermişti. Yazı ve edebiyat dünyâsıyla ne zaman tanıştığını, yazmaya nasıl başladığını anlatmıştı. Bu mülâkatı rahmete vesîle olması dileğiyle ilk defa yayınlıyoruz:

"Edebiyat dünyâsıyla ilk temâsım çocukluğumda Türkiye Yayınevi'nin çıkardığı *Yavrutürk* çocuk dergisindeki edebî olduğu kadar öğretici ve terbiye edici yazılarla oldu."

Ahmed Yüksel Hocaya, okul ders kitapları dışında ilk okuduğu kitapları, tanıştığı yazar ve şâirleri sormuştum. Bunların arasında en

çok hangilerinden etkilendiğini merak etmiştim. Çocukluk yıllarında Doğu ve Batı klasiklerinden istifade ettiği anlaşılan Özemre, mâziye dönüp bakıyor ve “öğretici ve terbiye edici” kitaplara ilgi duyduğunu belirterek kısaca şöyle diyordu:

Hüdâyî, Âkif Ve Hâşim’in Şiirleri

“İlk okuduğum kitap ise aynı ilkelere uyarak yazılmış, muhtemelen Almanca’dan tercüme edilmiş ve Tefeyyüz Kütüphânesi tarafından gâlibâ 1934 yılında yayınlanmış olan *Orman Cücelerinin Sergüzeşti* idi. Daha sonraları Azîz Mahmûd Hüdâyî’nin, Ahmet Hâşim’in ve Mehmed Âkif’in şiirlerine ilgi duydum. Herhangi bir yazar tarafından etkilendiğimi hatırlamıyorum. Fakat eserleri yönünden değil de yazarken olağanüstü titizliği dolayısıyla Gustave Flaubert’in çalışma tarzını takdir etmiş olduğumu söyleyebilirim.”

Peki yazarımızın yazdığı ilk edebiyat metni hangisiydi? İlkokul sıralarında mı başlamıştı yazı yazmaya, ortaokul yıllarında mı? Hayır hiç biri değil. Hoca, herkesin cesâret edemeyeceği ileri bir yaşta kaleme sarılır ve büyük birikimini artık kitaplara aktarmaya başlar. Abdülhak Şinâsi Hisar’ın da başta *Boğaziçi Mehtapları* olmak üzere o muhteşem eserlerini olgunluk yaşlarında kaleme aldığını biliyoruz. Özemre Hoca da aynı şekilde, hayâtının ilerleyen döneminde edebî yazıları kaleme almaya başlamıştı. Bu bilgileri kendisinden öğreniyoruz:

“Yazdığım ilk edebiyat metni hayli geç bir yaşında 61 yaşında iken 1996’da Kubbealtı yayınlarından çıkan *Gel De Çık İşin İçinden...* başlıklı hâtırâtımdır. Bu kitap ilgi çekti ve şimdiye kadar da dört kere basıldı.”

Her yazar, genelde aldığı ilk telif ücretini unutmaz. Çünkü

emeğinin karşılığını görmüş, kalemin kazandırdıklarını idrak et-

miştir. Ahmed Yüksel Hoca’nın, aldığı ilk telifle alakalı

sualimize cevâbı şöyle olmuştu:

“İlk te’lif ücretim İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından 1963 yılında *Nötronların Difüzyon Teorisi* başlıklı 320 sayfalık te’lif eserimin 1. cildi için ödenmiş olan 13.600 (on üç bin altı yüz) liradır.”

Özemre’nin neşredilmiş ilk eseri de yıllarca öğrencilerin ellerinden düşmeyen bu ders kitabıdır. Hoca bunu, “İlk kitabım yukarıda söz konusu ettiğim *Nötronların Difüzyon Teorisi Cild: 1*’dir. Edebiyat çevreleriyle alâkası olmayan teorik bir kitaptır. 10 yıl İstanbul Teknik Üniversitesi Nükleer Enerji Enstitüsü’nde ders kitabı olarak okutulmuştur.” diyerek te’yit etmişti.

Ahmed Yüksel Özemre, çok değerli bir fikir ve sanat adamıydı. O medeniyetimizin muhassalası olan İstanbul’u en iyi bilen ve bunun şuurunda olan bir münevverdi. Eski İstanbul’u, eski Üsküdar’ı, eski terbiye hayâtımızı hatırlamak ve öğrenmek istediğimizde dönüp dolaşıp geleceğimiz kaynakların bir kısmı Ahmed Yüksel Özemre’nin eserleri olacaktır. Onu daha iyi tanıyabilmek, anlayabilmek ve fikirlerinden istifâde edebilmek, o mâneviyat ikliminin sırrına ve zevkine erebilmek istiyorsak eserlerini, bilhassa hâtıralarını titizlikle ve satır altlarını çizerek, sayfa kenarına notlar alarak, derkenarlar düşerek okumak zorundayız. Vefâtının birinci yılında rahmetle yâd ediyoruz.

Bir Amerikalı Sosyolog'un Müslüman Olması

Prof. Dr. Ali Murad Daryal

Amerika'da meşhur sosyologlardan biri, yakın târihlerde müslüman olur. İçki ve diğer yasaklara riâyet edip, ibâdetlerine dikkat etmesine ve tabîi olarak hareket ve davranışlarında vukû bulan değişiklere bir türlü akıl erdiremeyen meslektaşlarından, eş-dostlarından, akrabâlarından bunun sebebini soranlara "Ben Müslüman oldum" der. Gâyet tabîi mesele bu kadarla kalmaz ve bu kimseler haklı olarak merak edip "Niçin Müslüman olduğunu" sorarlar. Fakat o, niçin Müslüman olduğunu soranlara "Beni Ashâb-ı Kehf'in köpeği Müslüman yaptı" şeklinde verdiği cevapla onları bir kat daha hayrete düşürür.

Nihâyet bir gün bu çeşit cevaplardan bir şey anlamayan meslektaşlarının, dost ve akrabâlarının sabırları taşar ve kendilerine bunun izahını yapmasını isterler. Bir toplantı düzenleyip Müslümanlığı kabul eden arkadaşlarının kendilerine her şeyi anlatmasını bekler ve bunun için gün ve saat belirlerler. Daha sonra verilen bu karârı, gün ve saatiyle efkâr-ı umûmiyeye duyururlar. Vakti gelince yapılacak açıklamaların, tahminlerin çok üstünde bir meraklı kitlesi tarafından tâkip edilmek istendiği ibretle görülür. Bütün herkes, bir ilim adamının Müslüman olmasından ziyâde "Nasıl olup da bir köpeğin onu Müslüman yapmış olması" keyfiyeti üzerinde durmaktadır.

Artık vakit gelmiştir. Müslüman sosyolog orta boylu, vücut olarak hayli zayıf, saç-başı bir insan ömrünün sona yaklaştığını gösterir işâret ve emârelerle dolu, siyah renkli bir çerçevenin koruduğu kalın mercekli gözlüğünün arkasında kalan gözlerinin sonsuzu arayan ve eşyânın derûnuna nüfuz etmek isteyen bakışlarıyla kürsüye

gelir. Üzerinde koyu renkli mütevâzı bir elbise vardır. Mesut olduğu her hâlimden bellidir. Sükûnet ve vakar ile sağ elini göğsüne götürüp hafifçe eğilerek dinleyicileri selamlar. Daha sonra yumuşak sesiyle ve zarif tebessümüyle her zaman olduğu gibi yine konuşmasına, “Evet... Sevgili dinleyicilerim, beni Ashâb-ı Kehf’in köpeği Müslüman yaptı” sözleriyle başlar.

Daha sonra hayat hikâyesine dönerek hayâtının dönüm noktalarını anlatır ve bu arada Amerika’da ve batıda görüp yaşadığı ve üzerinde derin izler bırakan hâdiselerden bahseder. Bunu müteakiben esas mevzua girer:

“...Evet saygı değer dinleyicilerim” der “...Dünyamız bu gün yirmi birinci asra girmek üzeredir. Fakat biz hâlâ, gerek hükûmet, gerek devlet, gerekse de millet ve fert olarak birkaç yüz metreliğine ve birkaç dakikalığına bir zenci ile bir beyazın bir vâsıta içinde ayrı ayrı yerlerde oturmak şartı ile birlikte seyahat etmelerini sağlayamıyoruz. Yine hâlâ bizler gerek devlet teşkilatları ve gerekse halk olarak bir beyazın elini kolunu sallaya sallaya girdiği lokantaya bir siyahın süklüm-büklüm girip gözden uzak kıyıda köşede kalmış bir masada bir sandalyeye ilişip bir iki lokma yemesini, birkaç yudum su içmesini temin edememekteyiz...

Hâdisenin asıl insanı üzen ve dertlendiren tarafı bir din olarak Hristiyanlığın bu ilişkileri yumuşatıp yatıştıracağı yerde, alenen ve resmen beyaz insanı tutup onu haklı göstermek sûretiyle bizzat kendisinin başlattığı bu tek taraflı zıtlaşmayı yine kendisinin teşvik etmiş olmasıdır.

Gerçek oydu ki, bu dünyâda olabilecek herhangi bir eşitliğe yapısı icâbı bizzat o karşı idi. Çünkü İlâhî dinle gelen İsa Peygamber’in kısa bir zaman sonra dünyâdan ayrılması sonucu, bu dîni Hristiyanlık adı altında beşerileştiren Hristiyanlar, bu dînin ve onu temsil eden kilisenin var olabilmesi ve nüfuz sâhasını genişletebilmesi bakımından, cemiyet içerisindeki hâkim sınıfların yardım, destek ve himâyesini almak mecbûriyetinde idiler ve bu itibarla onlar gibi olmak ve onlar gibi davranmak durumunda idiler. Bunun aksi olarak, onlar, fakir, âciz ve kimsesizleri, zengin, güçlü, kuvvetli kudretli in-

sanlara karşı koruyarak onların öfke, kin ve düşmanlıklarını kendi üzerlerine çekemezlerdi. Yoksa bu, onların sonu olurdu. Onlarla berâber olmak ve onlarla iş birliği yapmak mecbûriyetinde idiler. Kaldı ki, ayrı cemiyetin mensûbu olmaları hasebiyle, onlar da zâten bunu böyle istiyorlardı.

Hal böyle olunca, Hıristiyanlık ve tabîi kilise, ilk merhalede bu ayrımı kendi insanları arasında başlatacaktı. Nitekim öyle oldu. Zenginlere, güçlülere localar tahsis ederken fakirlere, yoksullara ve benzeri kimselere ancak bir köşede ayakta ibâdet edecek kadar bir yer ayırmıştı. Zenginler o gün için localarına gelmemiş de olsalar, onlar yine de bu yerlerde ibâdet edemezlerdi.

Gâyet tabîi, kendi içinde başlayan bu hareket bir noktada duracak değildi. Nitekim gelişerek devam etti ve nihâyet yine onların istilâcı ve sömürgeci emelleri sonucu Hıristiyanlaştırdıkları zencilerin bu câmiaya katılmasıyla hâdise çok daha sert bir hal aldı. Bu defa siyahlar ve beyazlar diye iki ayrı sınıf ortaya çıktı. Bu sınıflaşmalar tek taraflı çatışmayı başlattı. Bundan sonra artık, beyazlar bir âyinde siyahların kendileri ile yan yana değil, ayrı ayrı yerlerde bile, hatta fakirlere ayrılmış bölümlerde dahî, berâber ibâdet etmelerine müsâade etmeyeceklerdi. İşin bir diğer şaşırtıcı tarafı, fakir beyazların bu ayrımı desteklemiş olmalarıydı. Halbuki kendilerini bu hâle düşüren ve yine zencileri bu duruma sokan inandıkları Hıristiyanlığın ve onu temsil eden Hıristiyanların tutumları idi. Bu itibarla bu ayrıma bizzat onların karşı çıkmaları beklenirdi.

Hâsılı Hıristiyanlar ve Hıristiyanlığın siyahlar ile beyazları bir çatı altında görmeye tahammül edememesi üzerine, siyahlara, beyazların kiliselerinden uzak olmak şartıyla kendi kiliselerini kurmalarına müsâade edildi. Böylece siyah ile beyazlar kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılmış oldular.

Bundan sonra artık, siyah-beyaz arası ilişkiler katı ve sert kalıplar içinde bu minval üzere devam ederken nihâi olarak şunu söyleyebiliriz ki, beyaz insanın köpeğini aldığı otel lobisine siyah insanı almaması, köpeğini onlardan üstün tuttuğu veya bunun aksine bu insanları köpeğinden daha aşağı gördüğü demek oluyordu ki, bu

hal beyaz insan için yüz kızartıcı bir hâdise, siyah insan için haysiyet kırıcı bir olgu idi. Bu durum bütün insânî değerleri alt-üst etmekte.

Hal böyle iken benim inandığım İslâm, bütün bu olanlara ve yapılanlara bilhassa ve kesinlikle karşıdır. Ayrıca, meseleyi bu noktada bırakmayıp insânî değerleri en üst seviyeye yükseltmiştir.

Konumuz olması bakımından Kur'ân-ı Kerîm kendilerini putlara tapındırmak için zorlayan zâlim hükümdârın zulmünden kaçıp mağaraya sığınan kimseleri "Ashâb-ı Kehf" tâbiriyle karşılamış, bu konuda vârid olan âyetleriyle bu tâbiri açıklamıştır.

Böyle olunca artık, bizler, evvela Ashâb-ı Kehf tâbirini kendi içinde ve daha sonra bu husustaki âyetleriyle açıklamak durumundayız. Bilindiği gibi Ashâb-ı Kehf tâbirinde "ashâb" kelimesi arkadaş mânâsına gelen "sâhib" kelimesinin çoğuludur. Burada dikkat edilecek ilk husus Kur'ân-ı Kerîm'in bu insanları arkadaşlar kelimesiyle tanımlamış olmasıdır. İnsanlar maddî olsun mânevî olsun kendileri için en önemli buldukları "değer" etrâfında birleşirler. Bu berâberlikte insanların vasıfları, husûsiyetleri, imkânları, kâbiliyetleri, paraları, mevkileri, servetleri mevzubahis değildir.

Bu ölçüler içinde İslâm "arkadaşlar" tâbiriyle bu insanları "Allah'ın varlığına ve birliğine" inandıkları için bir araya geldiklerini ifâde etmiş oluyordu. Başka sebeple değil. Bunun içindir ki, İslâm onların renklerinden yâni, siyah-beyaz olmalarından ve daha sonra diğer vasıflarından, husûsiyetlerinden, imkân ve kâbiliyetlerinden, paralarından, servetlerinden, mallarından, mülklerinden mevki ve rütbelerinden bahsetmiyordu. Bunların hiçbir önem ve değeri yoktu. İslâm için onlara âit bir tek "Değer" vardı: "İnanmış olmak".

İkinci merhale olarak Ashâb-ı Kehf, yâni mağara arkadaşları tâbirinde, insan mağaraya izâfe edilmiştir. Daha açık bir ifâde ile insan tabiatta başıboş ve sorumsuz bırakılmamıştır. O, mağara ile, yâni madde ile sınırlandırılmıştır.

Usulen daha az önemli olanlar, daha çok önemli olanlara izâfe edilirler. Meselâ "Ahmed'in kitabı" denir. Şâyet kitaba önem verilecekse bu defa Ahmed kitaba izâfe edilir ve "Kitab'ın Ahmed'i"

denilir. Burada da böyle olmuştur. Mağara, insana değil, insan mağaraya izâfe edilmiştir. Şu kimselerin, bu kimselerin mağarası değil, mağaradaki o kimseler denilmiştir. İnsan mağara ile târif edilmiştir. Burada merkezde insan değil, mağara yâni madde ve daha geniş mânâsıyla "tabiat" vardır. İnsan eksiktir mağara ile yâni taş, toprak, kaya ve bunların çıkaracağı ot, nebat, ağaç kısacası tabiat ile ancak tamamlanacaktır.

Yine âyetlerden öğrendiğimize göre, mağara arkadaşları arasında bir de köpekleri vardır. Bu hususta vârit olan "Kehf Sûresi"nin 23. âyeti şöyledir: "Bâzıları boş atıp, dolu tutmak kabilinden, onlar üçtür, dördüncüleri köpekleridir, derler ve yine bâzıları da, onlar beştir altıncıları köpekleridir, derler ve nihâyet bâzıları da, onlar yedidir sekizincileri köpekleridir, derler..."

Burada dikkatlerimize hitap etmesi gereken ilk husus ve aynı âyette köpeğin üç defa zikredilmiş olmasıdır. Mesele bu noktada önem kazanır. Zîra, bizler kendi aramızda konuşurken bile, bir trafik kazâsında hayatlarını kaybeden üç-dört kişiden bahsederken aynı kazâda ölen köpeklerinden söz etmeyi aklımıza getirmeyiz. Üç kişi öldü, bir de köpekleri öldü demeyiz.

Bu noktaya vardıkdan sonra artık, bizler bu âyet ile Ashâb-ı Kehf tâbirini daha geniş bir açıdan değerlendirebiliriz. Bu cümleden olarak, İslâm en üst kademeyi temsil eden insanı, en alt kademeyi temsil eden maddeyi berâber zikretmiş olarak her iki ucu birleştirmiş bulunuyordu. Daha sonra, aralarında mevcut bulunan köpeği ayrı, ayrı üç defa zikretmiş olarak hayvanlar âlemini de bu tertip içine almış oluyordu. Nebatattan bahsetmemiş olması, bitkilerin; kaya, taş, toprak içinde saklı bulunmuş olmasındandı.

Velhâsıl İslâm, kaya, taş, toprağı ve bunların içinde saklı olan bitkileri, yâni tabiatı ve daha sonra diğer canlıları temsilen köpeği ve en sonunda insanı berâber zikrederek "Varlık Âlemi"ne bütünlük getirmiş oluyordu. Hayâtı parçalamıyordu. Ancak, belirli bir sıra ve tertip içinde hayâta ve onu temsil eden "Varlık Âlemi"ne bütünlük ve süreklilik getirmiş oluyordu.

lâm, “Hayâta Saygı” ve bunun devâmı mâhiyetinde “Hayâta Saygı Felsefesi” değil, “Varlığa Saygı” ve bunun tamamlayıcısı olarak “Varlığa Saygı Felsefesi”ni getirmiş oluyordu. Bu kabul ve düşünce sonucudur ki, Yûnus Emre “Yaratılanı hoş gör, Yaratandan ötürü” demiştir...

Burada dikkatlerimize hitap eden bir diğer husus şudur; İnsanların sayıları üçten başlar, beş, yedi olarak artar. Artış sayıları hep tek sayılardır. Köpeğin sayısı hep aynı kalır. Köpeğin sayısı dışarıda bırakılmamış, insanların sayılarına ilâve edilmiş ve sayılar çift olmuştur.

Sayıların üç ile başlaması bir cemiyetin oluşması için en az üç kişinin bulunması gerektiği sebebiyledir. Daha sonra üçken beş, beşken yedi olarak artması inanan insanların nüfuslarının artacağı ve artması gerektiğine işâret etmektedir. İlk kademede artış yüzde altmış küsur, ikinci kademede artış yüzde kırk kadardır. Ancak bu husus, bu kadarla bırakılmamalı, üzerinde ayrıca düşünülmelidir.

Özet olarak, buraya kadar yapılan tespit ve değerlendirmelerin daha uzun zaman akıllarda kalabilmesi ve daha önemlisi düşüncelerimizi yeni yorumlara hazırlaması bakımından yukarı satırlarda söylenilenleri hiç olmazsa ana hatlarıyla ve bâzı ilâvelerle tekrar etmenin lüzûmunu paylaşmamız gerekir.

İslâm, bu insanları, Müslümanlara “İman Birliği” vasıflarıyla tanıtmıştır. Başka husûsiyetleriyle değil. Çünkü İslâm; çok iyi biliyordu ki, iman birliği olmayan bir cemiyette diğer husûsiyetler ve kâbiliyetler herkesin bunları kendi menfaatleri hesâbına kullanacağı sebebiyle, çatışmalara ve kargaşalıklara sebep olacaktır. Buna mukâbil, iman birliği olan cemiyetlerde herkes sâhip olduğu vasıf ve kâbiliyetleri kendi î mânına ve bu î mânı temsil eden mensubu bulunduğu cemiyete hizmet etmek gâyesiyle kullanacağı sebebiyle cemiyet içersinde kavga, dövüş olmayacaktır. Cemiyet huzur içinde yaşayacak ve geliştirecektir.

İkinci olarak, İslâm bu tâbiriyle ve âyetleriyle kayayı, taşı, toprağı, bitkileri diğer canlıları ve insanı berâber kabul ederek “Varlık Âlemi”ne bütünlük getirmiştir. Hiçbir canlıyı ve nesneyi bu bütün-

lüğün dışında bırakmamıştır.

İslâm bu tavrıyla “Hayâta Saygı” ve bunun bir devâmı mâhiyetinde “Hayâta Saygı Felsefesi”ni değil, “Varlığa Saygı” ve bunun bir tamamlayıcısı olarak “Varlığa Saygı Felsefesi”ni inşâ etmiştir. Başka bir ifâdeyle İslam canlı-cansız her şeyin ve her nesnenin varlığını koruma, sürdürme ve dolayısıyla hayatta kalma hakkına sâhip bulunduğunu kabul etmiş olarak “Hayâtın sınırlarını” genişletmiş ve bunun netîcesi mâhiyetinde insanın sebepsiz ve gereksiz yere bu hakka müdâhale etmesinin sorumluluğuna dikkat çekmiştir.

Dünya kurulduğundan bu yana insanlar hep birbirleriyle eşit olmamak için çalışmışlardır. Bunun için haksızlık yapmışlar, zulüm etmişler, cinâyet işlemişler, kan dökmüşlerdir. Daha sonra bu çatışmalar organize olmuş bir halde sınıflaşmalar şeklinde belirmiştir. Kur’ân-ı Kerîm, Allah Tealâ’nın “Varlığına Birliği”ne inanmış bu insanları “arkadaşlar” tâbiriyle karşılayarak ve aralarında hiçbir ayırım yapmamış olarak sınıfsız ideal bir toplumun şemasını çizmiş, mükemmel bir toplumun çekirdeğini oluşturmuştur. Bugün bizler hâlâ böyle bir toplum yapısı kurmaktan uzaktayız.

Yahûdilik ve Hıristiyanlık İlâhî mecrâsından saptırıldıktan sonra varlıklarını sürdürebilmek için hâkim sınıfların ve zümrelerin himâyelerine sığınmak mecbûriyetinde kalmışlardır. Bu yüzden, onlar gibi davranmışlar ve bu kimselerin zulüm ve haksızlıklarına iştirak etmişlerdir. Bu durumda artık onlar fakir, âciz, çâresiz kimselerin haklarını güçlü, kuvvetli, kudretli insanlara karşı koruyamazlardı. O zaman bu güce, yâni otoriteye karşı çıkmış olurlar ve bunu göze alamazlardı. Çünkü bu onların sonu demek olurdu.

Halbuki İslâm böyle davranmamıştır. Fakir, âciz, zavallı, çâresiz kimselerin haklarını-hukuklarını, şeref ve haysiyetlerini zengin, güçlü, kuvvetli, kudretli kimselere ve bunların temsil ettikleri hâkim sınıflara karşı mutlak bir kesinlikle ve hiçbir tâviz vermeden korumuştur. İlâhî ihtişam, büyüklük ve yücelik “beşerî otorite”ye boyun eğmemiştir. Bu otoriteye istediği gibi davranma hakkı tanımamıştır. Onların verecekleri zarar-ziyânı, yapacakları düşmanlık ve gösterecekleri husûmeti ciddiye bile almamıştır.

İslâm'ın ilâhî olduğuna dâir başka hiçbir delil olmasa bile, bu tutum onun ilâhî olduğuna delâlet edecektir. Arkasında Allah'ı bulmayan hiçbir din böylesine aşılmaz engelleri aşmayı göze alamazdı."

Bu ilim adamı, tespit, yorum ve değerlendirmelerini bu şekilde açıkladıktan sonra "Bir sosyolog, bir düşünür ve bir insan olarak artık ben böyle bir 'Din'den uzak kalamazdım ve bu yüzden Müslüman oldum ..." dedi...

"...Daha sonra Ashâb-ı Kehf'in köpeği beni Müslüman yaptı demem, okuduğum bir makâlede dipnot olarak gözüme çarpan Ashâb-ı Kehf'in köpeği ile ilgili âyetlerin dikkatimi çekip bu konu üzerinde çalışarak bu netîcelere varmış olmam sebebiyledir..." diye ilâve etti.

"...Sonuç olarak bu konuyla ilgili konuşmamı bitirirken şunu söylemek isterim ki felsefe zihnî seviyede icrâ edilen mesâidir. Bunun ancak pek azı gerçek hayâta yansıyacaktır. Ancak İslâm böyle yapmamıştır. Evvela olguyu koymuştur ve bu olgudan hareketle tefekküre yükselinmesini istemiştir. Böyle olunca artık düşünceyle gerçekler birbirinden kopuk olarak değil, birbirlerini tamamlayarak gelişeceklerdir..."

Daha sonra bu ilim adamı İslâm ile ilgili diğer hususlara geçerek, saatleri aşan konuşmasına, dinleyicilerin takdir duygularını zenginleştirerek devam edip gider...

Kader Çıkmazı

Bekir Sıtkı Erdoğan

Pembe Fısıltılar

Ey gonca yeter, vaktini fevt etme naza!
Dallar dökölüp saçıldı, gün döndü yaza...
Sürmez bu gönül mevsimi gafletten uyan!
Bir pembe fısıltıdır baharlar beyaza...

Gönül Gözüyle

Cânân o desem, değil o, cânım benim o,
Kârım sayılan, zarar-ziyânım benim o...
Ben hep gelecekte gözetip durdum onu,
Heyhat! Geçip giden zamânım benim o.

Servistan Mahkûmları

Ey servi açıp kolları gök perdesine,
Yalvar, bize rahmet dile sellercesine...
Biz tam uyanırken kapanır taş kapılar,
Kaldık ebedî bir gecenin ertesine!..

Hattat Vehic Efendi

Talip Mert

Merhum İbnülemin Mahmud Kemal İnal her zamanki acı ama son derecede haklı üslûbuyla bu zat hakkında şunları yazıyor: “Vehic Efendi ismine nazaran Dîvan-ı Hümâyûn Kalemi mensuplarından olması mâzundur.

Terceme-i hâli bulunamadı. İsmi bilen bulunmadığı halde terceme-i hâlini bilen nerede bulunsun? Bilmemek ve bilmeğe çalışmamak yüzünden mârifet ve sanat âlemimizin gördüğü envâ’ı zarârı telâfi etmek muhal ender muhaldır. Gayret ve hamiyet-i millîyeleri dâima muhâlat ile karşılaşan bizim gibi mihnet-keşlerin mâ-hasal-ı mesâisi derin tessürden ibâret kalıyor.”¹³

Merhumun bu acı satırlarla tanıtmak arzusunda bulunup ama buna muvaffak olamadığı Vehic Efendi elhamdülillah Osmanlı Arşivi sâyesinde epeyce gün yüzüne çıktı. Doğum ve ölüm târihleri tespit edilemedi ama memuriyeti hakkında epeyce bilgi bulundu. Bugüne kadar bulunabilen veya benim görebildiğim üç eserinden onun kayda değer bir hattat olduğu apaçık ortadadır.

Yazılarından Vehic Efendi’nin Kadıasker Mustafa İzzet Efendi mektebine dâhil olduğu anlaşıyor. Tahminen aynı yaşta bulunan kalem arkadaşı [Mehmed Şevket] Vahdeti (1833- 1871)’nin te’sirinde kaldığı bile söylenebilir. Hatta Vahdeti Efendi gibi oldukça genç yaşta vefat ettiği de akla gelen ihtimallerdendir. Hat sanatı itibâriyle çok az yazdığı anlaşılan veya yazıları günümüze gelmeyen Vehic Efendi’nin asıl ihtisâsının dîvânî, celi dîvânî ve tuğra-keşlik olduğu ise muhakkaktır.

¹³ İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Hattatlar*, Maarif Basımevi, İstanbul 1955, s: 456.

Vehic Efendi İbnülemin merhumun “Dîvân-ı Hümâyûn Kalemi mensuplarından olması mâzundur (zannedilir)” dediği gibi gerçekten de mezkûr kalemin muhtelif dâirelerinde çalışmıştır. Onun hakkındaki ilk belgenin târihi hicrî 1845 (1261), son belgenin târihi ise 1869 (1286)’dur. Bu belgelerin birinden asıl isminin Ahmed olduğu tespit edilen Vehic Efendi hakkındaki¹⁴ ilk belge kısaca şöyledir: “Dîvân-ı... Kalemi mühimme nüvisânından (kâtiblerinden, memurlarından)... Vehic Efendi... Hüner ve mârifet erbâbından ve her vechile de iltifâta lâayık olduğundan... Çıkarılan bir irâde gereğinde Dîvân-ı hümâyûn hâceliği tevcih ve başka başka rûuslar (kadrolar) verildi. 11 Haziran 1845 (5 C. 1261).¹⁵

Ahmed Vehic Efendi’ye 12 Ocak 1848 (5 S. 1264)’de o zaman kullanılmakta olan nişanlardan “bir kıt’a hâmise nişanı...” ihsan olunmuş.¹⁶

20 Eylül 1853 (17 Z. 1269)’te Mühimme Kalemi’ndeki memûriyetinden Nişan Kalemi’ne geçen Vehic Efendi’nin 200 kuruş olan

¹⁴ Mabeyn 74/40.

¹⁵ Osmanlı Arşivi, İrade dâhiliye (İ. DH) 104/5227/13, 16, ?/13384, HR. MTV 286/35.

¹⁶ BEO Sadâret [Teşrifat] Defteri 369/163, *Takvim-i Vekâyi* sayı 304.

maaşı bu kaleme 1000 kuruşa çıkarılmıştır. Ayrıca bu maaş zammının berat harcı olarak tahsil edilen meblağdan ödenmesi Nişan Kalemi'nde kararlaştırılmış, pâdişah irâdesi de bu merkezde sâdır olmuştur.¹⁷ Bu muâmelerin ikmâli için de Nişan Kalemi ile Sergi Ha-lîfeliği'ne ayrı ayrı yazılar yazılmıştır. 27 Eylül 1853 (23 Z. 1269)¹⁸

Nişan Kalemi'ndeki gayretleri takdirle karşılanan Ahmed Vehic Efendi'nin maaşı 12 Şubat 1855 (24 Ca. 1271)'te 2000 kuruşa iblağ olunmuştur. 2000 kuruşluk bu zam karârıyla ilgili olarak 8 Şubat'ta Nişan Meclisi'nden çıkan mazbatada şu görüşlere yer verilmiştir:

Vehic Efendi
İbnülemin Mahmud Kemal koleksiyonundan

¹⁸ Sadâret Mektubî Kalemi, Dîvân-ı Hümâyûn (A. DVN) 92/33.

“Mecidiye Nişanlarına âit beratların tahririne memur edilmek üzere kurulmuş olan Nişan-ı Hümâyün Kalemî’ne tâyin kılınan Refiâ ve Vehic Efendiler memuriyetlerinde gece-gündüz gayret sarf etmektedirler... Nişan Kalemî’nin ilk kurulduğu zaman bunlara aylık 1000’er kuruş maaş tahsis ve ihsan buyrulmuş ise de bunların nüfuslarının kalabalıklığı sebebiyle idârelerine kâfi gelmemektedir. Nişan beratlarının gelirlerinden karşılanması mümkün bulunduğundan her zaman istirhamda bulunarak maaşlarına zam istemektedirler. Gerçek şu ki; beratları yazan memurların da sayıca azlığı ve mes’ele-i hâzıra [Kırım Harbi] münâsebetiyle müttefik devletlerin memurlarına ihsan buyrulmakta olan nişanlara âit beratların tanzim ve tahrîri, işlerini artırmaktadır. Buna binâen Vehic ve Refiâ Efendilerin refahlarının te’mini, memûriyetlerinde teşvik ve iğrâları (gururlandırma, takdir edilme) lüzumlu görülmektedir... Bu iki zâtın maaşlarının ikişer bin kuruşa çıkarılması meclisimizce kararlaştırılmış ise de bu husustaki kesin karârın pâdişâha âit olduğu şüphesizdir. 8 Şubat 1855 (20 Ca. 1255). İmzâlar:

Ali Şefik, Yusuf Kâmil, Rıza, Es- Seyyid Mehmed Emin Âli, Mustafa Reşid.

Bu mazbatayı 17 Şubat’ta saraya sunan Sadâret 19 Şubat’ta pâdişâhtan irâde alarak bu zam işini tahakkuk ettirmiştir.¹⁹ Pâdişâhın irâdesinden sonra Sadâret işi Mâliye Nezâreti’ne yazarak bu mes’eleye son noktayı koymuştur. 22 Şubat 1855 (4 C. 1271)²⁰

Nişan Kalemî’nde çok yoğun bir mesâî sarf ettiği birçok belgede yazılmış olan Vehic Efendi’ye 1856’da aynı kalemden birkaç arkadaşı ile berâber yeni rütbelere verilmiştir. Sadâret bu tevcih işini saraya yazarken “Yardımcı devletlerin me’mur, subay ve erlerine verilen nişan beratları ile sulh tasdiknâmelerinin tahrir ve tanziminde çok sıkı bir şekilde istihdam olunduklarını” bildirmiştir. Bu rütbelere ve rütbe alan zevat şunlardır:

Vehic Efendi’ye rütbe-i sâniye (kaymakam, yarbaya eşit sivil

¹⁹ Sadâret Mektubî Âmedî Kalemî (A. AMD) 55/81, İ. DH 314/20239.

²⁰ Sadâret Mektubî Mühime Kalemî (A. MKT. MHM) 65/96, A. AMD 55/81.

rütbe) Vecihî ve Vahdetî Efendilere de rütbe-i sâlise (binbaşılık) tevcih olunmuştur. 8 Kasım 1856 (10 Ra. 1273) ²¹

Ahmed Vehic Efendi Kasım 1862 târihinde V. Rütbeden bir Mecidiye Nişanı ile taltif olunmuştur. Bununla ilgili olarak Sadrâzam Fuad Paşa mührüyle çıkarılan dîvan tezkiresinde şu ifâdeler yer almaktadır:

“Rütbe-i sâniye ashâbından Nişan... Kalemi berat Mümeyyizi... Ahmed Vehic... muttasıf olduğu gayret ve hamiyeti iktizâsınca hünkârın iltifâtına hak kazandığına binâen hizmet ve ehliyetini takdiren çıkarılan irâde-i seniyye mûcibince kendisine Mecidiye Nişanı'nın V. Rütbesi inâyet ve ihsan kılınmakla işbu berat yazılıp verildi. Şubat 1862.” ²²

Ahmed Vehic Efendi şu andaki bilgilerimize göre 1866'da Avrupa'dan nişan alan ilk hattattır. Bu nişan Fransa'dan verilmiştir. Bununla ilgili kayda göre “...Teşrifât-ı Dâhiliye halîfesi Vehic Efendi'ye bir adet Comander Nişanı” verilmesi ifâdesi yer almaktadır. 21 Eylül 1866 (11 Ca. 1283). ²³

Ahmed Vehic Efendi'nin 1855'te 2000 kuruşa çıkarılan maaşının 1868'de 2130 kuruş olduğu ve yeni bir zamlarla da bu maaşın 3000 kuruşa çıkarılması için devrin pâdişâhı Sultan Abdülaziz Han'dan irâde çıkmıştır. Bu husustaki Sadâret arzı şöyledir:

“Nişan Kalemi'nde müstahdem Vehic Efendi ile diğer iki nefer efendinin memuriyetlerinde görülen güzel çalışma ve işe devamları cihetiyle iltifâta şâyan oldukları gibi Özbekler Dergâhı Şeyhi Süleyman Efendi de aynı şekilde iltifâta lâyık duâcılardandır. Hokand (Doğu Türkistan) sefiri olup memleketine dönmekte olan Yâkub Efendi'den kalan... 3333 kuruş maaştan 870 kuruşu... Vehic Efendi'nin... 2130 maaşına zam ile 3000 kuruşa iblağ olunmak, kusur 630 kuruşu diğer iki kişiye yarı yarıya... 500 kuruşu da Süleyman Efendi'ye, artan 1333 kuruşun ise hazîneye devri hakkında pâdişah-

²¹ İ. DH 359/23762.

²² A. DVN. MHM 35/79.

²³ Nişan-ı Ecnebî Defterleri 1608/15.

tan nasıl bir irâde sâdır olursa icâbının aynen icrâ olunacağı... 24 Ekim 1868 (7 B. 1285). 25 Ekim târihiyle Mabeyn'den Sadâret'e gelen cevapta da işlemin aynen ifâsı buyrulmuştur.²⁴

Vehic Efendi ile ilgili son bilgilerden biri de ona verilen bir ihsanla alâkalıdır. Bu konuya müteallik olarak Sadâret'ten saraya şu tezkire gitmiştir:

"...Nişan Kalemi Mümeyyizi Vehic Efendi sıkıntı içerisinde bulunup pâdişah lûtfuna da lâyük olduğundan... Kendisine 5000 kuruş atıyye ihsânı için pâdişah'tan nasıl bir irâde çıkarsa gereğinin yapılacağı... 9 Temmuz 1869 (29 Ra. 1286). Saraydan bir gün sonra bu ihsânın verilmesi için irâde çıkmıştır.²⁵

Vehic Efendi'nin vefât târihine dâir de herhangi bir bilgi yoktur. 1874 (1291) târihli tuğrasından onun bu târihten sonra vefat ettiği anlaşılıyor.

²⁴ İ. DH 582/40528.

²⁵ İ. DH 594/41395.

Elsine-i Sâmiyye Târihi

*Yard. Doç. Dr. Yunus Emre Tansü**

Prof. Dr. Gotthelf Bergsträsser'in 1916-1917 öğretim yılında İstanbul Darülfünûnu'nda verdiği dersleri tâkip eden öğrenciler için hazırladığı, muhtemelen asistanı Avram Galanti tarafından Türkçeye tercüme edilen 134 sayfalık çoğaltılmış *Elsine-i Sâmiyye Târihi* adlı notun Türk Tarih Kurumu Kütüphânesi'nde 2383 numarada kayıtlı nüshasından -ki bu nüsha Prof. Dr. M. Şemsettin Günaltay tarafından TTK Kütüphânesi'ne hediye edilmiştir.- Prof. Dr. Hulusi Kılıç ve Dr. Eyyüp Tanrıverdi tarafından Arap harflerinden Latin harflerine aktarılan eser, *Sâmi Dilleri Târihi*** adıyla yayımlanmıştır.

Prof. Dr. Gotthelf Bergsträsser***, 1886-1933 yılları arasında yaşamıştır. 1911 yılında Leipzig Üniversitesi'nde doktorasını tamamlamış ve 1912 yılında Sâmi Dilleri ve İslâm Bilimleri öğretim üyesi olmuştur. 1915-1918 yılları arasında İstanbul Darülfünûnu Edebiyat Fakültesi'nde, 1919 yılında Berlin Üniversitesi'nde, 1919-1922 yılları arasında Königsberg Üniversitesi'nde, 1922 yılında Breslau Üniver-

* Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.
tansu@gantep.edu.tr

** Prof. Dr. Gotthelf Bergsträsser, *Sâmi Dilleri Târihi*, Hz. Prof. Dr. Hulusi Kılıç-Dr. Eyyüp Tanrıverdi, İstanbul: Anka Yayınları 2006, 160 syf. ISBN 975-9044-18-8

*** Bâzı eserleri: *Die Negationen im Koran* (Leipzig 1911), *Hunain ibn Ishak und seine Schule* (Leiden 1913), *Verneinungs- und Fragepartikeln und verwandtes im Kur'an ein beitrage zur historische grammatik des Arabischen* (Leipzig 1914), *Neuaramäische Märchen, I-II* (Leipzig 1915), *Sprachatlas von Syrien und Palästina* (Leipzig 1915), *Hebraische Grammatik* (Leipzig 1918), *Glossar des neuaramäischen dialekts von Ma'lûla* (Leipzig 1921), *Zum Arabischen Dialekt von Damaskus* (Hannover 1924), *Einführung in die semitischen Sprachen* (München 1928), *Usûl nakdi'n-nusûs ve Neşri'l-kutub* (hz. M. Hamdi el-Bekrî, Kahire 1969), *Türk Fonetik* (çev. M. Şükrü Akkaya, İstanbul 1936).

sitesi'nde, 1923 yılında Heidelberg Üniversitesi'nde ve 1926 yılında Münih Üniversitesi'nde alanı ile ilgili dersler vermiştir. Türkiye, Sûriye, Mısır ve Filistin'de bulunmuş, Kâhire Üniversitesi'nde misâfir öğretim üyeliği yapmıştır. *Orientalistische Literaturzeitung*, *Beitrage zur semitischen Philologie und Linguistik* ve *Orient und Antikite* gibi oryantalistlik dergilerde editörlük görevini yürütmüştür. Bergsträsser, Münih'te bir Kur'an Müzesi kurmuştur. İslâm ilimleri, Sâmi dilleri, Arap dili ve lehçeleri, İbrâni dili ve Türk dili alanlarında eser vermiştir. 1933 yılında Alp dağlarında geçirdiği bir kaza sonucu hayatını yitirmiştir.

Sâmi Dilleri Târîhi adlı eser, yayına hazırlayanların "Önsöz"ü (s.s.7-11), "Elsine-i Sâmiyye Tarihi" adlı kısım (s.s.15-18) ve altı bölümden oluşmaktadır: Birinci Bölüm, "Akkadca Yâhut Bâbilî-Âsurîce" (s.s.19-43); İkinci Bölüm, "Kenanca" (s.s. 45-62); Üçüncü Bölüm, "Aramca" (s.s. 63-89); Dördüncü Bölüm, "Cenûbî Arapça ve Habeşçe" (s.s.91-99); Beşinci Bölüm, "Şimâlî Arapça" (s.s. 101-124); Altıncı Bölüm, "Asıl Sâmiçe" (s.s.125-129) başlıklarını taşımaktadır. Kitabın sonunda "Kaynakça" (s.s.131-135), "Bibliyografya ve Kısaltmalar" (s.s.137-148), "Diğer Kısaltmalar" (s.149) ve "İndeks" (s.s.151-160) bulunmaktadır.

Bu eser, Türk dilinde Sâmi lisânı hakkında kaleme alınmış ilk eser olması hasebiyle büyük bir önemi hâizdir. Bu sebepten ötürü yeniden yayınlanarak daha geniş kitlelere ulaştırılması çok yararlı olmuştur.

Bergsträsser, "Elsine-i Sâmiyye Târîhi" başlıklı bölümde dil târihlerinin iç ve dış olmak üzere ikiye ayrıldığını vurgulamak sûretiyle, yazdığı eserin dış dil târihine münhasır olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu bölümde Sâmi dillerine âit mevcut yazılmış eserler ile bu eserleri yazan Theodor Nöldeke, Carl Brockelmann, Carl Bezold, Hermann Gunkel ve Michael de Goeje gibi yazarları tanıtmaktadır.

"Akkadca Yâhut Bâbilî-Asurîce" başlıklı bölümde, Önce Bâbil ve Âsur devletlerinin kısa bir târihini anlatmakta, sonra kullandıkları "Mıh Yazısı" hakkında temel bilgiler vermektedir. Bergsträsser, özellikle bu yazı ve dilin anlaşılması için Sümerce'nin önemine dik-

kat etmektedir. Bâbil ve Âsur edebiyâtını masallar, ilâhiler, duâlar, kehânetler, târihî eserler, kânunlar, mektuplar ve filolojiye âit eserler başlıkları altında incelemektedir.

“Kenanca” başlıklı bölümde, Filistin ve Mısır’da bulunan Kenanca yazılmış Amarna mektupları îzah edilmekte, İncil ve Tevrat’ın Kenanca yazıldığını açıklamakta ve Punice kitâbelerden bahsedilmektedir. Bergsträsser, bu bölümde daha sonra Tevrat’ı sekiz bölümde dil açısından incelemektedir.

“Aramca” başlıklı bölümde, önce Aramca yazılmış kitâbeler tanıtılmaktadır. Bu bölümde Eski Aramca Kitâbeler, Nabatca Kitâbeler ve Sinâca Kitâbeler açıklanmaktadır. Bu bölümden sonraki bölümde Aramca lehçelerinin, Batı Aramcası, Doğu Aramcası şeklindeki tasnifi bulunmaktadır. Ayrıca Kitab-ı Mukaddes’in yazıldığı Aramca, Sâmîrice, Filistin’deki Hıristiyanların Aramcası, Cebel-i Şarkî’de konuşulan Aramca, Yahûdilerin kullandığı Aramca, Güney Irak’ta yaşayan Mandayların Aramcası, Süryânîce ve diğer bölgelerde konuşulan Aramca hakkında bilgi verilmektedir.

“Güney Arapça ve Habeşçe” başlıklı bölümde, diğer Sâmî dilleriyle farkları açısından Güney Arapçası ve Habeşçe incelenmektedir. Önce yazı açısından ele alınan konu, Yemen’de konuşulan Arapça ve Habeşçe olmak üzere üç bölümde îzah edilmiştir.

“Şimâlî Arapça” başlıklı bölümde, Câhiliye dönemi Arabistan’ında bulunan kitâbeler, Arap dilinin gelişimi ve lehçeleri ve Arap edebiyâtı incelenmiştir. Bergsträsser Arap Edebiyâtı; devirlerine göre Millî Arap edebiyâtı, İslâm Arap edebiyâtı ve İslâm ülkelerindeki özel edebiyatlar bölümlerinde ele almıştır. Bergsträsser, Arap edebiyâtını ayrıca tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, tasavvuf, Sîret-i Nebeviye, târih, târihe âit fûnûn, coğrafya, şiir, edeb, sarf ve nahiv, lûgat, felsefe, tıp ve kitâbiyât başlıklarında tasnif ederek îzahatlarda bulunmuştur. “Asıl Sâmîce” başlıklı bölümde, Sâmîlerin ana yurtları ve yayılışları ile Arabistan’ı yurt edinişleri hakkındaki teorileri açıklamıştır.

Türkiye gibi jeopolitik ve jeostratejik açısından önemli bir kavşak noktasında yer alan bir ülkede, Orta Doğu coğrafyası ile ilgili

alışmalar zel bir ehemmiyet taşıtmaktadır. Özellikle bölgeye komşu illerimizde yer alan üniversitelerin bünyesinde, devlet kurumlarına bağlı veya buralarda kurulmuş özel bağımsız düşünce kuruluşlarına bağlı Orta Doğu Araştırmaları, Arap Araştırmaları, komşumuz olması hasebiyle özellikle Sriye ve Irak Araştırmaları merkezleri, enstitüleri kurulması, var olanların etkin hâle getirilmesi, bu arada Arap çalışmalarının etkinleştirilmesi devletimizin i ve dış dinamikleri açısından önem arz etmektedir. Böylece Orta Doğu’dan etkin bilgi akışı sağlanacak ve ağımızın Bilgi ağı olması sebebiyle bu durum Türkiye’nin gücüne g katacaktır. Cumhriyetimizin kurucusu büyük Atatürk’n “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesini şiar edinen Türkiye, Orta Doğu’da güçlü olduğu ölçüde bölgeye barış getirmekte daha etkin olacaktır.

Türkçeyi Doğru ve Güzel Konuşma Eğitimi

Gālip Çakır

İnsanlar toplu halde yaşarlar. Bu hayat tarzı onları dâima birbirine muhtaç kılmıştır. İnsanların, isteklerini karşı tarafa anlatıp ihtiyaçlarını sağlayabilmeleri aralarında kurulan iletişimle mümkün hâle gelmiştir. İletişim araçları, başlangıçtan bugüne, en basitinden en mükemmeline kadar çok büyük değişim ve gelişim geçirmiştir. Fakat, her devirde asıl ve değişmez anlaşma vâsıtası “dil” olmuştur. Diğerleri, sâdece aracı ve yardımcı durumunda kalmışlardır.

“Dil” ve “lisan” lugatte aynı mânâyâ gelen iki güzel kelimemizdir. Değerli dilcimiz Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu’na göre “*Dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işâretler sistemi-dir.*”²⁶ Bir diğer hocamız Prof. Dr. Muharrem Ergin ise dili, yâni lisânı “*Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabîî bir vâsıta-dır.*”²⁷ şeklinde târif etmiştir.

Ayrıca, Banguoğlu dilin vazîfesi ile ilgili olarak, “*Dil, düşünme-nin de vâsıtasıdır. Konuşarak ve yazarak düşünürüz.*”²⁸ diyor. Ve yine Ergin de bu konuda şunları söylüyor: “*Dil, milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir kurumdur. Bir milletin en kıymetli ve en büyük sosyal varlığı dildir. Dil, bir milleti meydana getiren unsurların başında gelir. Bütün kültür varlığımızı dil taşır. Dilin en iyi işlendiği alan edebiyattır.*”²⁹

“Eski insanlar sözlerini, uzaktakilere ulaştırmak ya da uzun za-

²⁶ Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yayını, Ankara 1990, s. 9-11, 37-38.

²⁷ Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İst. 1990, s.3-5.

²⁸ Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yayını, Ankara 1990, s. 9-11, 37-38.

²⁹ Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İst. 1990, s.3-5.

man saklamak ihtiyâcı ile daha dayanıklı bir işâret sistemine çevirmeyi düşünmüşler, böylece yazıyı îcat etmişlerdir. Her kelime için, her hece için veya her ses için ayrı işâretler kullanan türlü yazı sistemleri yapmışlardır. Bugünkü gelişmiş milletlerin yazılarında ise, her işâret bir ses karşılığıdır. Buna “harf” denir. Bir dilin kullandığı harflerin topluluğu, o dilin “alfabe”si olur. Bu türlü yazıya da “alfabe yazısı” denmektedir.”³⁰ Dilin yazıya geçirilmesi ile ilgili kurallardan oluşan disipline de, “imlâ” diyoruz.

Milletimiz, engin bir coğrafya içindeki târihî mâcerâsı sırasında, geçtiği ve yaşadığı her yerde, önemli ölçüde kültür alışverişlerinde bulunmuştur. Bu cümleden olmak üzere, buralardan hoşuna giden dil unsurlarını da, kendisine olan tabîi bir güven içerisinde hiç tereddütsüz almıştır. Buna karşılık, bizim de oralardaki kültürlere büyük katkımız olmuştur.

Başlangıçta atalarımız ana yurdumuzdayken, dilimiz “kısa-kalın” ünlüler ve “sert ünsüzlerden” meydana gelmiş bir hâldeydi. Dil sâhasındaki bu karşılıklı etkileşim sonucu olarak, zamanla dilimizdeki sert ünsüzler yumuşamış, ç-c’ye, p-b’ye ve t-d’ye dönüşerek, kelimelerimiz kulağa hoş gelen bir âhenge kavuşmuştur.

Değerli yazar Yağmur Atsız’ın bu konudaki düşünceleri şöyle: *“Eski biçimiyle Türkçe, henüz doğru dürüst yerleşik medeniyete bile geçememiş göçebe bir kavmin ‘iki boyutlu’ dilidir. Osmanlıca ise o kavmin artık son derece yüksek bir şehirli medeniyete geçtikten sonra yarattığı ‘üç boyutlu’ dildir...”*

Bir edebî lisanda ‘final b’lerin, ‘c’lerin ve d’lerin yaşaması ne kadar önemliyse, ‘vokaller’in birer ‘ses cümbüşü’ hâlinde mütemâdiyen değişerek art arda gelmesi de o kadar önemlidir.

Bu bakımdan dünyânın en vokal zengini dillerinden biri olan Türkçe’deki ‘Vokal Harmoni / Ses Uyumı’, haddizâtında dilimizin ‘kudret’inden ziyâde bir ‘zaaf’ını teşkîl eder... Benim şahsî kanaatim bu... Zâten onun içindir ki en geniş mânâsıyla Türkçe’nin en mütekâmil, en ince, en zengin, en âhenkli tarzı olan İstanbul Türkçesi’nde (Osmanlıca’nın o Itrî misâli terennüm edilen letâfetinde) ses uyumu sayısız kereler ‘kırılmış’dır... Öz-

be-öz Türkçe 'Ana' kelimesinin anne'ye tahavvülünden yine 'alma'nın 'elma' oluşuna, haşin 'yınanç'ın 'inanç'a dönüşmesine, 'ala'nın 'elâ', 'maral'ın merâl', 'yalav'ın 'alev', 'selcik'in 'selçuk' olmasına kadar..."³¹

Böylece, yazarımızın dediği gibi, dilimiz zaman içinde gerek ses estetiği ve gerekse kavram zenginliği bakımından çok şey kazanmıştır.

Gerçekten Türkçe'miz, ünlü sesleri çok zengin olan bir lisandır. Yazılıştaki sekiz adet olan ünlü sayımız, söyleyiş sırasında 'on altı'ya kadar çıkmaktadır. Nitekim, bunlardan a'nın (kalın kısa-kalın uzun, ince kısa-ince uzun ve ince-dar olmak üzere) beş, e'nin (açık-kapalı olmak üzere) iki, i'nin bir, ö'nün (kısa-uzun olmak üzere) iki, o'nun (kalın-ince olmak üzere) iki, ü'nün bir, u'nun (kalın-ince olmak üzere) iki ve ü'nün bir söyleniş şekli bulunmaktadır. Misâller:

a (kalın-kısa: 'çabâ', kalın-uzun: 'gāyet', ince-kısa: 'hâlbuki', ince-uzun: 'kâmil' ve "ince-dar: hârf / hârfi, hakikât / hakikâti, saât / saâte, sadakât / sadakâten" // ³²

e (açık: 'ben, sen, özel, dede, ekmek, erken', kapalı: 'Gécé péncérédéki bénékli tékir kédi téncérésindéki éti yédi.') // ³³

ı (ışık) //

i (kısa: 'îz', uzun: 'édebî') //

o (kalın: 'ot', ince: 'alkôl, lôkma, nôrmâl') //

ö (öbek) //

u (kalın: 'uç', ince: 'mûcit') //

ü (ülkü).

Ancak, son iki yüz yıllık dönemde dilimiz üzerinde ciddi ölçüde yanlış uygulamalar yapıldığını görüyoruz. Geçmişte, içinde bulunduğumuz kültür çevrelerinden haddinden çok fazla etkilenecek, Türkçe'yi anlaşılabilir bir hâle getiren tutumlar ne kadar yanlış idiyse; daha sonraları günümüze kadar devam eden süreçte, dilimizi arıtacağız diyerek, en güzel ve en yerli kelimelerimizi dahi tasfiyeye

³¹ Yağmur Atsız, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Aralık 2001, s. 31-32, 34-35; age. Ocak 2002, s. 18-19.

³² Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yayını, Ank. 1990, s. 9-11, 37-38.

³³ Nüzhet Şenbay, *Alıştırmalı Diksiyon Sanatı*, İstanbul 1989, s. 33-34

kalkışmak da en az o kadar hatâlı olmaktadır. Yine Atsız şöyle diyor: *“Osmanlıca’nın bâzı muharrirler ve müellifler elinde son derece ağdalı ve içinden çıkılmaz şekiller aldığı bir gerçektir... Ama Osmanlıca hiçbir zaman sun’î bir dil olmamıştır. Fakat Öz Türkçe denilen ucûbe, başından beri sun’î dildir. Hareket noktası, yüzlerce yıldır bilinen ve kullanılan kelimeleri atıp yerlerine kimsenin anlamadığı ‘yenilerini’ koymak değil, ilmî terimlere Türkçe karşılık bulmaktı ki bunu Osmanlıca zâten çok daha başarılı biçimde yapıyordu...”*³⁴

Dilimize yapılan bu sun’î müdâhalelerin pek o kadar da mâsum olmadığı, Türkçe üzerinde bâzı gizli oyunlar oynandığı, bugün artık su yüzüne çıkmış bulunmaktadır. Atsız devam ediyor: *“Bir kavmi yâhut milleti yok etmenin en emin yollarından biri onun dilini yok etmektir. O vakit ‘Yahûdiler iki bin sene nasıl dayandılar?’ denebilir... Onlar dillerini kaybetmediler ki! Sürgüne giderken yanlarına aldıkları belki de tek servetleri dilleriydi: İbrânice...”*³⁵

Son zamanlarda yazı ve konuşma dilimizde görülen (bilhassa telâffuz yanlışlıkları, vurgulama hatâları vb.) bozulmanın bize göre önemli sebepleri, çarpık şehirleşme sonucu ortaya çıkan arabesk kültür ile yabancı dillerin, özellikle İngilizce’nin dilimiz üzerindeki olumsuz etkisidir. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli bir husus vardır: Günümüzde artık ilim, sanat ve teknoloji alanlarında yeni ortaya çıkan kavramların, buluşu gerçekleştiren ülkelerin dilleriyle ifâde edilmesi gelenek hâline gelmiştir. Ama, yine de uygun karşılıklar araştırılıp bulunmalıdır. Günlük hayâtımızda, Türkçe karşılığı bulunan kavramların çeşitli yabancı kelimelerle söylenip yazılması ise asla hoş karşılanamayacak bir kültür yozlaşmasıdır.

Diğer taraftan imlâ sistemimizin de bu bozulmadaki payı inkâr edilemez. Şöyle ki: “Harf sistemini kullanan yazılarda üç türlü imlâ düzeni vardır: 1. Sese (söyleyişe) bağlı imlâ düzeni, 2. Kökene bağlı imlâ düzeni, 3. Geleneğe bağlı imlâ düzeni.

Alfabe düzeni yüzyıllardan beri değişmemiş olan dillerde ge-

³⁴ Yağmur Atsız, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Aralık 2001, s. 31-32, 34-35; age. Ocak 2002, s. 18-19.

³⁵ Ag.m.

nellikle geleneğe bağımlı imlâ düzeni hâkimdir. Böyle dillerdeki imlâ düzeni, başlangıçta sese ve kökene bağımlı olsa da zaman içinde söyleyişte meydana gelen değişimler imlâyı yansıtılmadığı için imlâ, söyleyiş ve kökene bağımlı olmaktan çıkar ve gelenekleşmiş olur. Yeni alfabelerin uygulandığı dillerde ise başlangıçta söyleyişe bağımlı bir imlâ düzeni benimsenebilir. Ancak diller sürekli bir değişim içinde olduğu, dolayısıyla söyleyiş de sürekli değiştiği için bu tür imlâ düzenlerinde de zamanla gelenekleşmeler başlar.

Bilindiği gibi Türk alfabesi de 1928’de kabul ettiğimiz bir alfabeliktir. Tabii olarak yeni alfabemizde söyleyiş esas alınmış ve söyleyişe bağımlı bir imlâ düzeni öngörülmüştür. Bu bakımdan yeni Türk alfabesi dünyâda örnek gösterilecek alfabelerden biridir. Ancak çeşitli sebepler yüzünden imlâmız bir türlü yerine oturamamış ve bir takım sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır.”³⁶

Latin asıllı alfabemiz kabul edildiği zaman, Türkçe bir süre söylendiği gibi yazılır ve yazıldığı gibi okunur olmuştur. Sonradan, yukarıda açıklandığı gibi, durum değişmiş ve dilimiz bu özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Neredeyse bizim imlâ düzenimizde de gelenekleşmeler başlamıştır.

İşte bu durum görülür görülmez, konuşma dilimizin özel bir eğitimle öğretilmesi ihtiyacı da ortaya çıkmıştı. O zaman gecikmeden bu iş yapılmalıydı. Geç kalındı, fakat henüz her şey bitmiş değil. Yapılacak daha çok şey var.

Bir taraftan yukarıda açıklanan hususlar, diğer taraftan dilde tasfiye yoluyla yapılan bu tahribat dilimizi korkunç bir şekilde fakirleştirdi. Kelimelerimizin azalması, kavram kargaşasına yol açtı. Atsız, bu hususta da şöyle diyor: “Böylece artık hücum, suikast, müsâdeme, mübâreze, tasallut, akın, atak, savaş, muhârebe, baskın, çarpışma vesâire gibi kavramlar hep saldırı olup çıkıverdi... Bakınız Öz Türkçe konusunda bir Alman Türkolog olan Otto Jastrow ne yazmış: Bu yüzden Türk Dili kültürel çok katlılığını ve nüans zenginliğini kaybederek yeni-

³⁶ Türk Dil Kurumu. *İmlâ Kılavuzu*, Ankara 2000, s. VII, X, 3, 5, 6-10, 12-15, 18-19, 30-31, 37-39, 47-49.

den, ilk çıktığı tek boyutlu bozkır dili tipine geri dönüyor.”³⁷

Açıklanan bütün bu sebepler, dilimizin konuşulmasında, yazılmasında ve yazılı metinlerin okunmasında birçok yanlışların yapılmasına yol açmaktadır. Bu yüzden nesiller arasında karşılıklı iletişim zorlaşmakta, sağlıklı anlaşma ortamı oluşmamaktadır. Zamânımızda dilimizin telâffuz edilmesinde yapılan hatâlar had safhaya erişmiştir. Özellikle son zamanlarda iletişim araçlarında görülen büyük gelişme ve yaygınlık, konuşma dilimizdeki bu bozulmayı iyice gün ışığına çıkarmıştır. “*Türkçe gitgide daha kötü ve yanlış telâffuz edilen, hışırtilı... bir barbarlar lehçesi hâlini alıyor.*”³⁸ Öyle ki, artık dili güzel konuşmada örnek olması gereken aydınlarımız, parlâmenterlerimiz, hatta tiyatro sanatçılarımız bile yanlış söyleyiş ve hatâlı vurgulama hastalığına yakalanmışlar. Günümüzde konuşma dilimiz, bu hâliyle millet fertlerinin birbirleriyle anlaşmalarını yeterince sağlayamıyor.

Şimdi derseniz Türkçe’nin konuşulmasında ve yazılmasında çok önemli olan dilbilgisi kurallarından birkaçına kısaca göz atalım:

“Bilindiği üzere, kökeni Türkçe olan kelimelerde uzun ünlü, ince ünlü ve gırtlak ünsüzü (ayın ve hemze) yoktur. Bu sesler, Arapça ve Farsça’dan Türkçe’ye giren kelimelerde görülür. Günümüz imlâsında bunlar, belli durumlar dışında gösterilmez ve kesme işâretleri kullanılmaz. Gerektiğinde uzun ve ince ünlüleri göstermek üzere düzeltme işâreti kullanılır.

1- Düzeltme işâreti: Düzeltme işâretinin (^) iki görevi vardır: Uzatma ve inceltme. Bu işâretin kullanılacağı yerler aşağıda gösterilmiştir:

1a- Yazılışları bir, anlamları ve okunuşları ayrı olan kelimeleri ayırt etmek için, okunuşları uzun olan ünlülerin üzerine düzeltme işâreti konur: adem (yokluk), âdem (insan) vb.

UYARI: *Şatil* (katl=öldürme) kelimesiyle karışma ihtimâli olduğu hâlde *şatil* (kâtil=öldüren) kelimesinin düzeltme işâreti konma-

³⁷ Yağmur Atsız, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Aralık 2001, s. 31-32, 34-35; age. Ocak 2002, s. 18-19.

³⁸ Yağmur Atsız, *Türk Edebiyatı Dergisi*, Aralık 2001, s. 31-32, 34-35; age. Ocak 2002, s. 18-19.

dan yazılması yaygınlaşmıştır. Bu yaygınlaşmada düzeltme işâretinin k'yı ince okutması endişesi etkili olmuştur.

1b- Arapça ve Farsça'dan dilimize giren birtakım kelime ve eklerde g, k, l ünsüzleri ince okunur. Bu durumu göstermek için, bu ünsüzlerden sonra gelen a ve u sesleri üzerine düzeltme işâreti konur. Misâller:

g: dergâh, ordugâh; gûyâ, Hülâgû;

k: dükkân, hikâye; mahkûm, sükût;

l: ahlâk, mahlâs; billûr, üslûp.

Batı kökenli kelimelerde de l ünsüzünün ince okunduğunu göstermek için düzeltme işâreti kullanılmaz: klasik, laik vb.

UYARI: Laik sözünde l ince okunur, a uzatılmaz."³⁹

1c- Yeri gelmişken biz de bu konuyla ilgili bir teklifimizi belirte-lim:

Yine g, k, l ünsüzlerinden sonra gelen a seslerinin, gerektiğinde kalın-uzun okunmaları için de, bugünkü imlâ sistemimizde herhan-gi bir işâret kullanılmamaktadır. Bu durum, yukarıda katil ve kâtil kelimelerinde görüldüğü gibi, birçok karışıklıklara sebep olmaktadır. Hâlbuki, böyle yanlışlıkları önlemek ve doğru yazıp doğru oku-mayı sağlamak için, a ünlüsü üzerine (-) işâreti konularak pekâlâ amaca erişilebilir. Misâller: gazi (gâzi); ikamet (ikâmet), kabiliyet (kâbiliyet), kanun (kânun) vb. Nitekim bâzı sivil toplum kuruluşları ve yazarlar bunu geçmişte ve günümüzde kullanarak iyi sonuç almış-lardır. Bunun için, hâlen de bu uygulamaya devam etmektedirler.

1d- "Nisbet î'sini göstermek için de düzeltme işâreti kullanılır: Böy-lece (Türk) askeri ve askerî (okul), (İslâm) dini ve dînî (bilgiler), (fizik) ilmi ve ilmî (tartışmalar), (Atatürk'ün) resmi ve resmî (kuruluşlar) gibi yazılışları bir, anlamları farklı kelimelerin karıştırılması önlenmiş olur.

2- Alıntı kelimelerde kesmeli yazılış ve söyleniş:

³⁹ Türk Dil Kurumu, *İmlâ Kılavuzu*, Ankara 2000, s. VII, X, 3, 5, 6-10, 12-15, 18-19, 30-31, 37-39, 47-49.

Türkçe'nin ses düzeni gereğince, iki ünlü arasındaki ünsüzler kendilerinden önce gelen ünlüyle değil kendilerinden sonra gelen ünlüyle hece kurarlar: a-ra-ba-cı, o-ku-lu-muz.

Ancak içlerinde Arapça'ya özgü gırtlak ünsüzü (ayın ve hemze) bulunan bâzı alıntı kelimelerde, bu durumdaki ünsüzlerin kendilerinden önceki ünlüyle hece kurdukları da görülür: cüz-î, iz-an, kıt-a, Kur-an, mer-î. Bu kelimeler yazılıştaki kesmeyle gösterilir: cüz'î, iz'an, kıt'a, Kur'an, mer'î, vb. Bu yapıda olup da tamâmen Türkçe'nin ses düzenine uymuş, çok sık kullanılan ve kesmesiz okunduğunda yadırganmayan kelimelerde kesme kullanılmaz: defa, defetmek, heyet, menetmek, mesele, neşe, neşet, sanat vb.

Arapça'dan alınmış bâzı sözlerde gırtlak ünsüzü kelimenin sonunda bulunur. Burada gırtlak ünsüzü söyleyiş bakımından tamâmen erimiş durumdadır: cüz, def, kat, men vb. Ancak bu kelimeler iyelik ekleriyle kullanıldığı takdirde, kelimeyle iyelik eki arasına kesme konur: cüz'ü, def'i, kat'ı, men'i, vb.

Sonunda gırtlak ünsüzü bulunan kelimeler iyelik ekini -ı, -i biçiminde alırlar: bâyi-i, câmi-i, mâni-i, membâ-ı, mısırâ-ı, sanâyi-i vb. Ancak câmi ve mâni sözlerinde iyelik eki -si biçiminde de gelebilir: câmisi (câmi-si), mânisi (mâni-si) vb.

Bu tür kelimeler yönelme ve yükleme hâli eklerini (-e, -i) alınca, araya y sesi girebileceği gibi y'siz de yazılabilir: bâyi-ye, câmi-ye, membâ-ya, mevzû-ya, mısırâ-ya; bâyi-yi, câmi-yi, membâ-yı, mevzû-yu, mısırâ-yı / bâyi-e, câmi-e, membâ-a, mevzû-a, mısırâ-a; bâyi-i, câmi-i, membâ-ı, mevzû-u, mısırâ-ı.

Uyarı: Bâyi, câmi, sanâyi gibi kelimeler yalın hâlde iken tek i ile yazılır.

Uyarı: Yine Arapça'dan alınmış diğer bâzı kelimelerde de, gırtlak ünsüzü hecenin sonunda yer almaktadır. Ancak, bu tür kelimelerde gırtlak ünsüzü Türkçe söyleyişten tamâmen kalkmakta ve kendisinden önceki ünlünün uzamasına yol açmaktadır. Böyle kelimelerde kesme kullanılmaz, sâdece söz konusu ünlü uzun okunur: dâvâ (da:va:), mamur (mâmur), mana (mânâ), memur (mêmur), resen (rêsen), tamim (tâmim), tecil (têcil), tediye (têdiye), tehir

(têhir), telif (têlif), tesir (têsir) vb.

(3) Ayrıca, Arapça ve Farsça kurallara göre oluşturulmuş birleşik yapılar tek bir kelime şeklinde bitişik yazılır ve söylenir. Şöyle ki: dersâne, misâfirperver, hayalperest, Recâizâde, seyâhatnâme, cürmümeşhut, ehlibeyt, erkâniharp, gayrimuntazam, asgarîmüşterek, hüsnüniyet, sûiistimal, hamdüsenâ, târûmar, âlicenap, mevlit-han, keşmekeş, pürhiddet, aliyyülâlâ, dârûlaceze, fevkalâde, şeyhülislâm, bismillâh, inşallah, maşallah, hisarbûselik vb.”⁴⁰

Çözüm Teklifleri ve Sonuç: Yapılan bu açıklamalardan sonra artık şunu iyice anlıyoruz. Bugün artık, dilimizle ilgili olarak, geçmişte yapılan hatâları açık kalplilikle görüp, yanlışlarda ısrar etmemek lâzımdır. Zarârın neresinden dönülse kârdır, şimdi yapılması gereken, eski tecrübeleri iyice değerlendirip, ilmin, târihin, aklın ışığında, dilimizi zengin kaynağına yeniden bağlamaktır. Konuşma ve yazıda kelime seçiminde yaşayan Türkçemizi esas almak en önemli prensibimiz olmalıdır.

Biz, yukarıda anlatılan bütün kötü şartlara rağmen, hâlâ yapılabilecek birçok olumlu şeyler bulunduğuna inanmaktayız. Çözüm için düşündüğümüz tedbir, dilimizin konuşulmasını özel bir eğitimle öğretmektir. Görüşümüze göre, ülkemizdeki bütün aksaklıkların temelinde eğitim noksanı yatmaktadır. Ve inanıyoruz ki, eğitimle halledilemeyecek hiçbir güçlük yoktur. Bu gerçek, dil konusunda da geçerlidir. İşte bunun içindir ki, dilimizin meselelerinde de çözümün yolu eğitimden geçer. Bu eğitim, bütün insanımız için gerekli olmakla beraber, bilhassa yeni yetişen çocuklarımız için hayâtî önem taşıyor. Esâsen, Osmanlı’nın güçlü olduğu dönemlerde, hitâbet ve kitâbet derslerinde böyle bir eğitim veriliyordu. Günümüzde ise, gelişmiş ülkeler diksiyon adı altında bunu uyguluyor. Muharrem Ergin Hoca, “*Millî kültürün sağlamlığını korumak, dile sâhip çıkmakla mümkündür.*”⁴¹ diyordu. Dile nasıl sâhip çıkılır? Akla

⁴⁰ Türk Dil Kurumu, *İmlâ Kılavuzu*, Ankara 2000, s. VII, X, 3, 5, 6-10, 12-15, 18-19, 30-31, 37-39, 47-49.

⁴¹ Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım, İst.1990, s.3-5.

gelen ilk iş her hâlde eğitim olmalıdır ki, önce dilimizi iyi bir şekilde öğrenip tanıyalım.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Bilindiği üzere, bir insan ana dilini önce annesinden öğrenir. Ama, anne kendisi iyi biliyorsa ancak o zaman çocuğuna dilini iyi öğretebilir. O hâlde yapılacak iş, önce müstakbel annelere ana dilimizin iyi öğretilmesidir. Bu da, ilköğretimin daha başından itibaren, okullarımızda dil konusunun ciddi ve devamlı bir şekilde eğitiminin sağlanması ile mümkün olabilir. Ayrıca, öğretmen yetiştiren okullarda da konuşma eğitimine gereken önem verilmelidir. Zira, yeni nesilleri de öğretmenler yetiştirecektir.

Üniversite ve okullarımızda verilecek bu eğitimi, devletimizin ilgili ve sorumlu diğer bütün resmî ve sivil kurum ve kuruluşları da desteklemelidir. Türk Dil Kurumu konuyla ilgili kaynak eserleri hazırlarken, TRT de sesli ve görüntülü yayınlarıyla bu çalışmalara katkıda bulunabilir. Bütün basın ve yayın kuruluşlarımız, doğru ve güzel konuşan ve yazan elemanlarıyla halka güzel örnekler sunabilir. RTÜK'nun ise, radyo ve televizyon yayınlarını, dilimizin doğru konuşulması bakımından da yaptırımli olarak kontrol etmesi sağlanabilir. Sivil toplum kuruluşlarımızın da konuşma kursları açarak, bu millî dâvâya gereken yardımı sağlayacaklarına inanıyoruz.

Diğer taraftan, her şeyden önce, ülkemizde eğitim ve öğretim dili Türkçe olmalıdır. Yabancı dil eğitimi, -bütün ileri ülkelerde olduğu gibi- ayrıca ele alınarak gerçekleştirilmelidir.

Özetle, her konuda olduğu gibi, dilimizin kurtuluşunun da özümüze dönmekle mümkün olacağını önemle belirtmeliyiz.

Atina'da Türk İzleri

Zeki Önsöz

Hürriyet'in 25 Mart 2006 Cumartesi ilâvesinde "İstanbul'da Bizans İzlerine Yolculuk" başlıklı bir yazı yayımlandı. Saffet Emre Tonguç tarafından kaleme alınan yazıda, İstanbul'da Bizans'tan kalan bulvar, meydan, sarnıç, sukemeri, manastır, kilise, saray, sur ve kapılar tek tek resimlerle tanıtılıyordu. Meğer İstanbulumuz'da Bizans'tan ne çok iz varmış. Atalarımız, hiçbir şeyi yakıp yıkmamışlar ve bu eserlerin zamânımıza kadar gelmesini sağlamışlar. Bu yazıyı okuduktan sonra geçen yıl Yunanistan'a, Atina'ya yaptığımız geziyi ve bu şehirde 400 yıllık Türk hâkimiyetinden kalan izleri düşündüm.

Akdeniz'de kıyısı olan birçok ülkeyi daha önce gezdiğimiz için komşumuz Yunanistan'ı görmeyi de istiyorduk. Özellikle son yıllardaki, "Türk-Yunan bahar havası" da bu seyahati yapmamızda etkili oldu.

Yunanistan, yüzölçümü 132.000 km² olan küçük bir ülke. Topraklarının ancak dörtte biri tarıma elverişli. Büyük sanâyesi yok. Nüfusu 10.5 milyon. Fert başına düşen geliri 11.500 dolar.* Halkının geçim kaynağı turizm ve tarım.

Daha hava alanından başlayarak kendimizi âdeta Türkiye'de zannettik. Şehirler ve halk birbirine benziyor. Yunan halkı ve kültürü 400 yıllık Türk hâkimiyetinden büyük ölçüde etkilenmiş. Yunan hayatındaki Türk özelliklerini, bilen hemen tanıyor. Adları bile aynı olan yemeklerimiz, müzik âletlerimiz, müziğimiz, nazar boncuğu, tavla, karagöz, ev mîmârîmiz, lokumumuz, kahvemiz v.s. bunlar-

* 2006 yılı verilerine göre.

dan bâzıları. Yunanlıların ısrarla bunları kendilerine mâletme iddiaları ise bize karşı olan kompleksleri ile îzah edilebilir. Yunanlıların bizim Türk olduğumuzu öğrenince düşmanca bir tavır gösterdiklerini söyleyemem. Bildikleri Türkçe kelimeleri sıraladılar. Yunanlılar eğlenceyi seviyor. Herkes akşamları lokanta ve kahvelerde buluşuyor. Turistler de Yunan müziği dinlemek için bu müzikli, sirtakili lokalere gidiyor. Hiçbir lokanta veya otelin Türk adı olduğunu görmedim. Türkiye’de ise her tarafta, burası Yunanistan der gibi, Yunan isimli otel ve lokanta adları var.

Atina merkezinde son Bizans İmparatoru Konstantin’in heykeli ve kiliselerin önünde çift başlı kartallı Bizans bayrağını gördük. Bilindiği gibi Türklere karşı kazanılan Yunan Bağımsızlık Savaşı’nı Yunan kilisesi yürüttü. Yunan kimliğini, Yunan kilisesi Türk düşmanlığı üzerine kurdu. Bu yüzden bu gün yalnız dînî alanda değil, siyâsî alanda da, Yunan Ortodoks kilisesinin büyük ağırlığı var. Yunan ülküsünü (Megali İdea) hükümetler değişse bile Yunan kilisesi yürütüyor.

Yunan ülküsü, Türkiye’nin aleyhinedir. Çünkü Yunanistan Türkiye’den aldığı topraklarla büyüdü. Yıllardır süren Kıbrıs dâvâsında Türklere hiçbir hak tanımayan, adayı Yunanistan’a bağlamak isteyen Yunanlıların bu inadını Yunan ülküsüne bağlamak gerekir. Kıbrıslı yazar Nevzat Yalçın çocukluk hâtıralarını anlattığı *En Eski-En Uzak* isimli kitapta 1930’lu yıllarda Ortodoks Kilisesi’nde Rum çocuklarına bu Yunan ülküsünün nasıl verildiğini anlatmaktadır. Kıbrıs’tan sonra İstanbul’un, Pontus’un, Batı Anadolu’nun Yunan hedefleri olduğunu unutmamak gerekir. Yollarda İstanbul istikâmetini gösteren trafik levhalarında İstanbul, Konstantinopol olarak gösteriliyor. Büyük târihçimiz Halil İnalcık’ın dediği gibi “Her Yunanlının gönlünde Bizans İmparatorluğu, Konstantinapolis hayâli yatar. Hayret ettiğim bir şey Türklerde buna karşı bilinç yok...”

371 yıllık Türk döneminden Atina’da yalnız iki Türk eseri bırakılmış. Birincisi Monastriki Meydanı’nda bulunan Mustafa Ağa tarafından eski câminin yerine 1759’da yaptırılan Voyvoda Câmiî. Bu gün çini müzesi olarak kullanılıyor. Bu câmiyi yaptıran Mustafa

Ağa civardaki Yunan tapınaklarından mermer sütunları câmi yapımında kullandı diye zamânın Osmanlı Hükümeti tarafından görevinden alınmış. Atina'da kalan diğer eserimiz ise, Fethiye Câmii. Fâtih Sultan Mehmet 1458 Ağustosunda Atina'ya girdi. Türklerin Medinetü'l Hükemâ (Bilgeler Şehri) dedikleri bu şehri uzun uzun gezdi. Roma Agorası'nda bulunan câminin temelini de bu sefer sırasında attı. Câmi ismini de Atina fethinin anısı olarak aldı. Fethiye Câmii bu gün yıkılmak üzere kaderine terk edilmiş. Ecdâdın mezar taşları, câminin duvarına kırık dökük dayanmış duruyor. Fethiye Câmii 1829'dan sonra okul, cezâ evi, fırın olarak kullanılmış. Minâresi yok edilmiş. Çevresindeki mezarlıklar kaybolmuş. Bahçede Türk motifli çeşme duruyor. Medresesi yıkılmış. Câmi ortadaki ana kubbeyi destekleyen dört yarım kubbeli. Köşelerde dört küçük kubbe ve önünde 5 küçük kubbeli son cemaat yeri var. 1935 yılında yıktırılmak istenmiş, Türk hükûmetinin yaptığı girişimler sonucu bundan vazgeçilmiş. Bugün Atina'da müslümanların ibâdet edeceği bir câmi yok. Müslümanların bir câmi yapılması için izin isteklerine ise kilise karşı çıkıyor. Gazete haberine göre, milletvekili Stelyos Papat-hemelis "Atina'da câmi açalım ama önce Türkiye Ayasofya'nın anahtarını patrikhâneye versin" diye buyurmuş. Türkiye'de çok az sayıda Rum ortodoks bulunmasına rağmen İstanbul'da onlarca kilisenin açık olmasını ve üstelik bir de Heybeliada Ruhban okulu için bastıran Yunanistan'a pes doğrusu. Hâ bir de yasalara aykırı ekümenik patriğimiz ve Patrikhâne cabası.

Türkler Atina'da yalnız bu iki eseri yapmadı. Gezdiğimiz Benaki Müzesi'nde Atina'yı 19.yy başında gösteren resimlerde Atina bir Türk şehri gibi birçok câmisi ile görünüyor. Hüsni Bey Câmi, Sütunlu Câmi, Akropol eteğinde bulunan câmi, Küçük Câmi, Kifisiye Câmi, Revaklı Medrese, Voyvoda Sarayı, tekkeler gibi bir çok Türk dönemi eserinden bu gün iz bile yok.

Türkiye'de Bizans eserlerine gösterilen ilgi burada Türk eserlerine neden gösterilmemişti? Bunu ülkemizdeki Bizans hayranları açıklayabilir mi? Türklere ön yargılarla saldıranlar buna ne diyecekler? Bu tahribâtı biz yapsaydık bize söylenmedik söz kalmazdı.

Bu yüzden Avrupa Birliği'ne giremeyeceğimiz hemen ılan edilirdi. Ondan önemlisi, neden Türkler batı himyeli Yunanistan karşıısında hep aşıağıdan alıyor? PKK'nın desteklenmesi, calan'ın saklanması gibi konularda bile Türkiye ağırlığını koyamadı. Terör rgtn desteklerken suçüstü yakalanan Yunanistan, Türkiye'den özür bile dilemedi. Atina duvarları hâlâ PKK afişıleriyle dolu.

Avrupalı'nın ifte standardını Atina'da gördük. Monastriki meydanındaki pazarda etler, kuru yemişı, simit açıkta satılıyordu. Avrupa Birliği yesi Yunanistan kendi normlarını yaşıyor. Hele Latin harfi olmayan yazısını değiştirmemesi ise hangi Avrupa değeri-ne uyuyordu?

Atina'da eski Yunan eserleri onarılmışı. Akropol şehre hâkim bir tepenin üzerinde. Arkeoloji müzesi zengin. Agora'da Sokrat'ın konuşıtuğu yer, rzgr kulesi, Atena Tapınağı bunlardan bâzıları. Atina olimpiyat nedeniyle iyi bir metro ulaşıım düzenine kavuşımuşı. Pire limanına gittik. Limanda devsa feribotlar Yunan adalarıyla bağlantıyı sağlıyor. Paşı Limanı adlı eskiden Türk donanmasının kaldığı yerin shilinde oturduk. İyi ki Yunanlılar bu târihi htiranın izini yabancı seyahat kitaplarından silmemişıler.

Manisa Sevdâsı “Mensure”

*Cemil Altınbilek**

Nerede bir dağ görüntüsü çıksa karşıma,
Gözümün önünden Manisa Dağları geçer.
Ne zaman bir atlı görsem bir yerde,
Sultan yaylasında Şehzâde Mehmet,
Av peşinde koşar, dörtnala, doludizgin.
Aklı İstanbul’un fethinde...

Mevsim bahar, aylardan nisan ise,
Kiraz ağaçlarının beyaz çiçekleri,
Karışır yerdeki papatyaların beyazına,
Bir de geçen bulutlar beyazsa,
Manisa bembeyazdır muhayyelemde.

Kıskanır, dağ başında, bu mevsimde,
Kayaların dibinde açan lâleler, kızarır.
Morarır Anemonlar dahi bîçâre...

Yaz sıcaklığında ağustos böcekleri,
Sarılır asmaların yapraklarına,
Sararan sultânî üzümeleri,
Güneşten kâm almış olmakla,
Beklerler yere serilecekler âni...

* Av. Cemil Altınbilek: Manisa İli Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Onursal Başkanı (İstanbul’daki Manisalılar)

Manisa Ovası coşar bu günlerde,
Bağ damları dolar, taşar gönüller de.
Kuyu başlarında söylenir zeybekler,
Oynar dedeler ile birlikte bebekler.
Zeytin ağaçlarının arasından doğan güneş,
Akşam da süzülür kavak aralarından,
Sevgililer gibi kavuşur geceye,
Ay doğar, geçer biraz öteden,
Baylan Cemile*...

Ulu Câmi bahçesinde gökyüzü,
Bin yıl öncesindeki gibi masmâvi,
Çeşmelerden akan su yine soğuk, sığağa inat,
Sanki celâl ve cemâlin cem olmasından,
Kemâlin doğduğunu bilir gibi,
Zıtları barındırır, aynı anda, aynı kapta,
Yâni ne zaman var, ne mekân tasavvufta.

Yine Yeni Han'da esnaf,
Öğle yemeği üstüne üzüm hoşafı içmekte,
Bir top da kar soğutmakta bakır kâseyi,
Kar kuyularından derlenmiş ağustos sıcaklığında,
Keçe içinde inmiş dağdan merkep sırtında
Çarşı içindeki Çeşnigir, Hâtûniye,
Taşçılar Mescidi'nden yayılan salâlar,
Birbirine karışmış,
Giden kim?

At arabalarıyla, süslü faytonların,

* Baylan Cemile; meşhur bir Manisa türküsüne adını vermiş, hem güzel, hem de nazlı-edâlı, Yunt Dağı köylerinde yaşadığı söylenen efsânevi bir Yörük kıızı.

Hâlâ tıkırtıları duyulur sokaklarda.
Düğün mü, sünnet mi, ne?
Mutlaka bir şenlik var, bir yerde...

Dem-i mesar, yollar oluk-oluk insan,
Merkez Efendi'nin şifalı mesir mâcunu,
Saçılacak birazdan, hem kubbelerden,
Hem de Hafsa Sultan minârelerinden.

Bir Mehter sesi,
Velveleye vermiş ortalığı,
Hükümet Konağından mı?
Manolya Meydanından mı?
Yoksa Saray-ı Âmire'den mi?
Nereden, belli değil!
Varsa bilen söyleyiversin,
Saruhan Sancağını asırlar ötesinden
Bu kadar sevenler beri gelsin...

Karaköy'deki kahvehânelerde,
Hâlâ günde beş yüz hokka kahve pişer mi?
Evliyâ Çelebi acaba, bu semtten yine geçer mi?

Sevdâlı Hâfız'ın gazelleri
Çaybaşı'ndan mı aksediyor,
Yoksa biraz sermest olanlar,
"Kadifeden kesesini" mi çıkırıyor?

Yörük kızları da pek çok ortalarda,
Gelin mi geliyor ne, Yunt dağlarından.
Yoksa bahârın ilk günleri mi bu günler?

Mûsikî sesleri de, pek yanık yayılıyor,
Dede'nin Ferahfezâ Ayin-i şerifi geçiliyor,
Mevlevîhânedeki dervişan tayyediyo.

O da ne? Nerden çıktı bu vâveylâ,
Bu hüngürme nidâları da ne?
İbrâhim Çelebi Sultan'ın karşısında,
Entekkeli Dergâhı'nda...

Horos köyünden bir kâfile kalkmış,
Gelmek üzere, Alaybeyine,
Yeni Hünkârın etekleri savruluyor,
Herhalde haber yakın Dersâadet'ten.
Süvârieler at üstünde...
Lala Paşa sabırsız "bre" diyor davranın,
"Yetmemiz gerek İslâmbol'a,
Diğer şehzâdelerden önce"!

O da ne, top patladı,
Tarzan Sandık Kale'ye çıkmış bile,
Fabrikanın düdüğü çalıyor, öğle paydosu,
Demek ki, tamam oldu istihâre,
Sevdâ-i Mağnisa'ya tutulup,
Kendimizden geçip de,
Gark olduk rüyâlara, hülyâlara...

İşte sevdâlanmak böyledir memlekete,
Asırların ötesinden bağlanılır bu güne,
Gidenlerle, kalanlar hep birlikte,
Velhâsıl, Manisa duruyor yerli yerinde,
Benim de tâ içimde, yüreğimin köşesinde.

“Menekşeli Mektup” Hikâyesine Dâir bir Çözümleme Denemesi

*Efecan Karagöl**

Menekşeli Mektup, Mustafa Kutlu’nun klasik hikâye tarzından esinlenerek yazdığı hikâye kitaplarından biridir. Eser üç farklı hikâyeden müteşekkildir. Eserdeki hikâyeler sırasıyla şöyledir: Menekşeli Mektup, Hacca Gidebilmek, Kar Üstüne Kan Damlar.

Bu çalışmada, Mustafa Kutlu’nun “Menekşeli Mektup” adlı hikâyesi incelenmiştir.

“Menekşeli Mektup” adlı hikâye kendine münhasır aşk telakkisi olan postacının dünyâsından dem vurmaktadır. Postacı, nevi şahsına münhasır addedilebilecek bir şahsiyettir.

Başından tâlihsiz bir evlilik geçen postacı yıllar sonra amcasının delâletiyle ikinci evliliğini yapar. Evlendiği bayan kendisinden yaşça bir hayli küçüktür. Eşine farklı bir duyguyla ve kendine mahsus bir “aşk”la bağlanan postacı eşine el sürmez. Zira o, nefsi ve şehvânî iştîyâkın peşinde değildir. Onun peşinde olduğu şey, hakikî duygulardır. Fakat postacının hâlisâne duygularla bağlı olduğu eşi, askerden dönen ve İstanbul’da şoförlük yapan sevgilisini unutmamıştır ve postacının eşi ilk fırsatta onu terk eder. Eşinin onu terk edişi postacının içe kapanmasına, daha da karamsarlaşmasına sebebiyet verir. Fakat postacı çevresindekilerin yardımıyla bedbin ruh hâlinden kurtulur ve sevdâsını içine saklayarak yaşamaya devam eder. Bu arada postacı, işi gereği sürekli mektup götürdüğü evlerden birinde, evin büyük hanımının vâsıtasıyla İncilâ Hanım ile tanışır. İncilâ

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi.

Hanım, iş îcâbı Almanya'ya yerleşen eşi Ahmet Ferit Bey'in hasreti ile yanıp tutuşmaktadır. Her hafta İncilâ Hanım'a eşinden geldiği anlaşılan menekşe pullu mektupları götüren postacı biraz hayal dünyâsının tesîriyle biraz şartların elvermesiyle ve biraz da kendine münhasır aşk telakkisiyle İncilâ Hanım'ı kendisini terk eden -yaşça küçük- eşinin yerine koyar. Bir süre sonra İncilâ Hanım'a eşinden gelen mektuplar kesilir. Bu sebeple İncilâ Hanım aklını yitirir. Âşık olduğu kadının üzülmesine dayanamayan Postacı, bu işin izini sürmek için Almanya'ya gider. Postacı, Almanya'da, Ahmet Ferit'in bir kadına sevdâlanıp onunla kaçıp gittiğini ve her hafta yazılan mektupların ayrılığın ne olduğunu iyi bilen Ahmet Bey'in bir Alman komşusu tarafından yazıldığını öğrenir. Postacı, Türkiye'ye döndüğünde İncilâ Hanım'ın karşısına çıkamaz ve yağmurlu bir gecede kahveden evine döndüğünde, uğruna kocasını terk ettiği sevgilisi tarafından dövülen kendisinden yaşça küçük eşini kapıda ağlarken bulur.

Anlatma esâsına bağlı metinlerin çekirdeğini oluşturan kavram, ana fikir, tem; yazarın tâyin ettiği anlatıcı, anlatım teknikleri (sezdirimler, ipuçları, zıtlıklar vb.), kurgu teknikleri, vaka örgüsü, mekân-zaman tasarımı gibi husûsiyetlerin de eklenmesiyle okurun dikkatine sunulabilecek düzeyde telakkî edilebilen bir materyal hâline gelir.

Bu husûsiyetler dikkate alındığında "Menekşeli Mektup" adlı hikâyenin anlatma esâsına dayalı bir metin görünümü arz ettiği ifâde edilebilir.

"O büyük bahçeli güzel ev sokağın ucunda idi. Bâzıları villa diyor. (s.7)" cümleleri ile başlayan hikâye gizemli bir başlangıçla okuru karşı karşıya getirir. Şöyle ki:

Yukarıdaki cümleleri tâkiben yaptığımız okumalarda anlıyoruz ki, bu cümlelerin kendinden sonra gelen ifâdelerle ilgisi yoktur. "O hâlde yazar niçin böyle ilgisiz bir başlangıç yapmıştır?" sorusu haklı olarak sorulabilir. "O büyük bahçeli güzel ev sokağın ucunda idi. Bâzıları villa diyor. (s.7)" cümlelerinden sonra postacı hakkındaki cümleler, okurun nazar-ı dikkatine sunulur. Dolayısıyla okur, 'Bahçeli

güzel ev'in sırrına erebilmek için hikâye yapısının (iskeletinin) gelişmesini, ana vakanın dikkatlere sunulmasını bekleyecektir. Ve okur, hikâyenin gelişme bölümüne eriştiği zaman bu ilk cümleleri hatırlayarak eserdeki sağlam kurgu yapısına şahit olacaktır. Ayrıca okur 'Bahçeli güzel ev'in de katkısıyla hikâyenin sonucuna doğru yol alacaktır.

Bunların yanı sıra yazar, hikâyeye böyle bir başlangıç yaparak şu hedeflere de ulaşmıştır, aslında:

- Hikâyeye merak uyandırmak, dikkat çekmek.
- 'Bahçeli güzel ev' ifâdesi ile ileride olabileceklere dâir okuru düşündürmek ve 'güzel' ifâdesi ile taraflılığını sezdirmek.
- "Bâzıları villa diyor." cümlesindeki 'bâzıları' ifâdesi ile de tepkiyi dile getirmek.

On dört bölümden oluşan "Menekşeli Mektup", "aşk" kavramının (teminin) etrafında kurgulanmıştır. Bu temayı (çekirdeği) sarımalayan konu ise postacının eşine duyduğu aşk ve eşinin terkinden sonra İncilâ Hanım'a duyduğu derûnî "hayran"lıktır. Fakat bu derûnî "hayranlık" belli bir süre sonra "aşk"a dönüşmektedir.

Eserdeki hâdiselerin merkezinde postacı vardır. Postacının merkeziliğinde sebep-sonuç ilişkisi ile teşekkül ve tekâmül eden bir vaka örüntüsü olduğunu görebiliriz. Hikâyeye, postacının eski ve تنها mahallesindeki evine doğru yürümesiyle başlar ve postacı başta olmak üzere bâzı şahsiyetlerin ve mekânın tasviriyle devam eder.

"Menekşeli Mektup"un kurmacalık vasfı zaman zaman bizzat yazar tarafından ifâde edilmektedir. Kutlu'nun hikâyede yer alan bâzı ifadeleri bu durumu ayan beyan ortaya koymaktadır:

"Peki bu kız neden seviniyor?"

Acele etme sevgili okur, elbet bu sorunun cevâbını da vereceğiz. Sen şu mâcerâyı uslu uslu tâkip et, sonunda sen de rahat edersin, biz de sırrı ifşâ etmiş oluruz. (s.18)"

"Postacı, 'Ey bu kitabı okuyanlar benim bu laflara karnım tok, sizinle laf yarıştırmaya da hiç niyetim yok' deyip kulağının üzerine yattı. (s.19)"

Kurgusal kompozisyon bakımından "Menekşeli Mektup" sağlam bir yapıya sâhiptir. Hikâyede kurgusal kompozisyonu oluşturan

ran çatışmalar(zıtlıklar), benzerlikler, ipuçları, metinlerarasılık gibi husûsiyetler dikkatleri çekmektedir.

Metindeki bâzı çatışmalar örtük bir vazîyette okurun karşısına çıkar. Okur, hikâyede yer alan zıtlıkları tespit etmek amacıyla dikkatli okumalar yapmak zorundadır. Postacının hayâta dâir telakkisinde ve “aşk” kabulünde olan farklılaşmalar, eserdeki en önemli çatışma ögesidir. Postacının hayat telakkisi, etrâfındaki insanların hayat telakkisinden farklıdır. O, sanatsal bir yönü olan, hayâta sanat zâviyesinden bakmayı seven bir şahsiyettir. Klasik müzik ve türkû dinleyen postacı, ud da çalmaktadır. Ayrıca postacı, içe kapanıktır ve kendi dünyâsında yaşamayı sever. Postacının bu yönü eserdeki mekânı süsleyen diğer insanlardan farklıdır. Dolayısıyla bu farklılık eserdeki çatışma ögelerindendir. Bunun yanı sıra postacının “aşk” anlayışı eserdeki en önemli tezat unsurunu oluşturmaktadır. Onun aşk anlayışı cemiyetin aşk anlayışına benzemez. O, nevi şahsına münhasır bir aşk anlayışına sâhiptir. Kutlu, eserde bu zıtlığı ortaya koymak için şu cümleleri sarf etmiştir:

“Postacı kıza âşık olmuştu. Kerem’in Aslı’yı; Tâhir’in Zühre’yi sevdiği kadar olmasa bile, o türden bir aşk ile karısını seviyordu. Bâzan kahvaltı masasında kızın apak değirmi çehresine, iri elâ gözlerine, fındık burun, düğme dudaklarına dalıyor: ‘Yâhu bu çocuğa el sürmek bülbülü eti için öldürmek gibi bir şey. İnsan buna nasıl kıyar, bu bâkir güzellik bâkire kalmalıdır.’ diye düşünüyordu. Anlayacağınız postacı kıızı bir nihâvent şarkı, bir pul, bir çiçek gibi demiyelim de başka bir türlü bir aşk ile seviyordu. (s.18)”

“Ulan bu adam iktidarsız mı? Böyle estetik ve platonik numaralar çekerek kendi ayıbını örtmeye çalışıyor... (s.18-19)”

Hikâyeden alınan iki ayrı telakkiyi ifâde eden cümlelerin ilkinde dikkat edildiğinde ‘iri elâ gözler, fındık burun, düğme dudaklar’ vb. ifâdeler sanki Dîvan edebiyâtındaki “sevgili” profilini andırmaktadır. Bu noktadan bakıldığında Kutlu’nun çatışma ögelerine yer verirken de bir takım sezdirimlere başvurduğu ifâde edilebilir.

Bunların yanı sıra İncilâ Hanım’ın ‘bahçeli güzel ev’den dışarı çıkmayı, kendini cemiyetten soyutlaması, kendi dünyâsında eşini beklemesi, hikâye boyunca çok az konuşması, eşinden gelen menek-

şeli mektupları hayâtının merkezine alması, postacının içe kapanıklık vasfı ile bir benzerlik arz etmektedir.

Kutlu, “Menekşeli Mektup”ta okurun kurguyu çözmesi ve bir takım tahminlerde bulunması için önemli ipuçlarına yer vermiştir. Esere genel olarak bakıldığında verilen ipuçlarının eserdeki kurguyu desteklediğini görüyoruz. “Menekşeli Mektup”ta ipucu hikâyenin ilk cümlesi ile karşımıza çıkar. Yukarıda ifâde ettiğimiz gibi Kutlu, “*O büyük bahçeli güzel ev sokağın ucunda idi. Bâzıları villa diyor. (s.7)*” cümlesiyle metne giriş yapmış; fakat sonraki cümleleri farklı bir boyutta -bu cümlelerle ilgisiz bir biçimde- sıralamıştır. Dolayısıyla buradaki durum, dikkatli okurlara hikâyenin ilerleyen kısımlarına dâir atıflarda bulunmaktadır.

“*İlke İlaç Sanayi’nin sâhibi Ahmet Ferit Bey; o dünyâlar güzeli eşine böyle her hafta bıkıp usanmadan neler yazıyor? (s.29)*” cümlesiyle Kutlu, hikâye için önemli kabul edilebilecek bir başka ipucunu okurun dikkatine sunmuştur. Bu cümlede yer alan ‘dunyâlar güzeli eş’ ifâdesi postacının İncilâ Hanım’a ilerleyen zamanlarda farklı bir dikkatle bakabileceğinin ilk işaretlerindendir. Zîra bu cümlemin geçtiği sayfalara kadar İncilâ Hanım’a dâir herhangi bir bahis geçmemiştir. Bu cümlelerle okur İncilâ Hanım’ı tanımaya başlamıştır. Belirtmekte fayda var: Bu cümleler hikâyenin beşinci bölümünde geçmektedir. On dört bölümlük hikâyenin beşinci bölümden itibaren İncilâ Hanım’ın ve ‘O büyük bahçeli güzel ev’in sırrı çözülmeye başlamıştır.

Kutlu, bir başka yerde de farklı bir ipucuyla karşı karşıya bırakır okuru:

“*Hikmetli bir söz söylüyor Kahveci:*

- *Ya tahammül, ya sefer!*

Bu kahveci az adam değil, şu sönmüş tekkenin ihvânındandır belki.

Postacı ibâreyi tekrarlıyor:

‘*Ya tahammül, ya sefer*’ (s.59-60)”

Yukarıdaki cümlelerde postacı, Kahveci’nin ‘hikmetli bir söz’ söylediğini ifâde ediyor ve ‘Ya tahammül, ya sefer’ ibâresini tekrarlıyor. Bu iki verinin ışığında vakanın ilerleyen zamanlarına dâir atıf yapıldığını rahatlıkla ifâde edebiliriz. Zîra birkaç sayfa sonra Kutlu,

postacıya söylediği *“Kahveci haklı. Ya tahammül edeceksin, ya sefere çıkacaksın. (s.64)* ifâdeleri ile bu ipucunu doğrular. Postacı, burada İncilâ Hanım’ın eşi Ahmet Ferit Bey’in izini sürmek için Almanya’ya gitmeye karar vermiştir.

Eserin ilk bölümlerinde postacı tanıtılırken onun pul koleksiyoneri olduğu ifâde edilmişti. *“Bembeyaz bir keten örtünün kapladığı masada bir masa lambası, birkaç pul defteri vardır. Anlaşıldığı kadarıyla postacımız bir pul koleksiyoneri. O kadar amatör ki, bu pulların postâne dışında nerede alınıp-satıldığını bilmez. O sâdece tavandaki lekeler gibi, pullardaki değişik dünyâlara dalıp gitmeyi sever. (s.14-15)”* cümleleri postacının pul konusundaki hassasiyetini göstermektedir. İlk bakışta bir uğraşı gibi görülen bu durum aslında hikâye için son derece mühim bir ayrıntıya atıfta bulunmaktadır. Şöyle ki: Postacı mesleği gereği her hafta *‘dünyâlar güzeli’* İncilâ Hanım’a eşi Ahmet Ferit İlkeli’den gelen mektupları götürmektedir. *“Zarfi evirir-çevirir; bakar da, bakar. En çok puluna bakar. Bir hercâi menekşenin yer aldığı pul onu, mâviden lâciverde, sarıdan turuncuya uçurur.(s.28)”* cümleleri postacının pul koleksiyoneri oluşuna istinâden kurgulanmıştır. Dolayısıyla eserin ilk bölümlerinde postacının pul merâkının oluşu ve pullardaki resimlere dalıp değişik âlemlerde hayaller kurması, ana vakanın başlangıcına okuru hazırlamak için tertip edilmiştir.

Anlatma esâsına bağlı itibârî metinlerin en önemli öğelerinden biri de metinlerarasılıktır. *“Her metin, geniş bir bağlam göz önünde tutularak yazılır, yine her metin, kendisinden önce yazılmış ve biçem, izlek ya da bir başka açıdan az ya da çok etkilenmiş olup, bu metinlerle doğrudan ya da dolaylı bir etkileşim içindedir.”⁴²*

*“Menekşeli Mektup”*ta metinlerarasılık bağlamında değerlendirilebilecek kullanımlar mevcuttur. *“Karlı dağlar karanlığın bastı mı; Asker ağam ayrılığın vakti mi (s.20)”* ifâdeleri yazar tarafından uzun hava olarak kullanılmıştır. Görüldüğü gibi hikâyede sözlü folklorik ürünlerden birine yer verilmiştir. Ayrıca *“Güle sorma o bilmez aşkı, sevdâyı, neş’eyi / Lâleye sor, sümbüle sor, mor menekşeye sor (s.25)”* ifâ-

deleri sabâ makâmında icrâ edilen bir şarkıdır. Dolayısıyla burada da bir metinlerarasılık söz konusudur.

“ ‘Sevgilim,

Bir kaza oldu. Düştüm, elim kırıldı. Şimdi alçıda. Bir arkadaşına ricâ ettim. Ben söyledim o yazdı. Durum aynı. Bekliyoruz. Almanlar ürünün ambalajı üzerinde çalışıyor. Bugün yarın biter diyorlar. Dayan sevgilim, az kaldı. Seni çok öpüyorum. Ferit’ (s.62-63)”

Mektup formatında yazılmış bu ifâdeler, eserdeki en önemli metinlerarasılık öğelerindendir.

Bu hikâyede postacı eserdeki hâdiselerin merkezinde yer alan, eserin yükünü taşıyan şahsiyettir. Aslî kahraman mesâbesinde olan Postacı, kendi hâlinde yaşayan, sabır sâhibi, sanatkâr ruhlu, iyi niyetli, tevekkül sâhibi, yalnız bir insandır. İşi dışında kahveye gider, gazetelerin bulmacasını en ince ayrıntısına kadar çözer, radyodan TRT 4 dinler, pul koleksiyonu yapar. Ayrıca o, tavandaki lekelere sanatsal zâviyeden bakarak her birine ayrı mânâlar yükleyecek kadar da hayalperest bir kişiliktir.

Kutlu, postacıyı eserin ilk sayfalarında okura takdim eder. Onun cemiyetten farklı kişiliğini; yalnızlığını ve ‘çalılar arasında kaybolan keçi yolu’nu tercih edişini ayrı bir dikkatle dillendiriyor. Postacı, eserdeki temanın ve konunun merkezindeki şahsiyet olduğu için böyle bir yola başvurulmuştur. Bir bakıma eserdeki kamera daha en baştan postacıya çevrilmiştir. Eserdeki diğer kahramanlar işlevlerine göre postacının eşi ve İncilâ Hanım’dır. Her iki kahraman da postacı için önemli şahsiyetlerdir. Gerek ismi zikredilmeyen postacının eşi gerekse İncilâ Hanım, postacıyı eserde dönüşüme uğratacak şahsiyetlerdendir. Olayların akışını etkileyen ve vakanın etkileyicilik gücünü artıran bu iki kadın postacının davranışlarını ve hâletirûhiyesini etkileyen, değiştiren karakterlerdir. Hikâyede yardımcı güç seviyesinde olan diğer karakterler ise, Kahveci, Büyük Hanım, İncilâ Hanım’ın eşi Ahmet Ferit Bey, Remzi Bey, Almanya’daki kadın ve postacıya Almanya’da eşlik eden amcaogludur.

Hikâyede postacı, gerçek aşkın, sabrın tevekkülün; postacının küçük eşi cehâletin ve sadâkatsizliğin; Ahmet Ferit Bey sadâkatsizli-

ğin ve bencilliğin; İncilâ Hanım ümidin, bekleyişin, sadâkatin; Büyüyük Hanım geleneğin; Kahveci, aklın ve yardımın timsâli olarak okurun karşısına çıkarlar.

Mustafa Kutlu'nun bu hikâyesinde şahıs kadrosu ve vaka ön plana çıkarken mekân ve zaman destekleyici öğeler olarak kurgulanmıştır.

"D. S. Bland'ın konuya ilişkin sözlerinden hareketle tasvirin üç fonksiyonu olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar 'somut bir fizikî ve sosyal çevre yapmak', 'karakterin duygularını anlatmak ve onunla okur arasında bir yakınlık kurmak' ve 'sembolik bir rol yüklemek'tir. Yine Şerif Aktaş da 'bir metin halkasında şahıs kadrosunu teşkil eden fertlerin husûsiyetlerini tanıtmak ve mekânı tasvir etmekle vazîfeli mânâ birliklerinin ipucu adı verilebilecek bir fonksiyonla okurun karşısına çıktığını belirtir.⁴³"

"Menekşeli Mektup"ta ilk sayfalarda karşımıza çıkan mekân tasviri, özellikle postacının sıklıkla kullandığı 'çalılar arasında kaybolan keçi yolu'nun okuyucuya tersim edilmesi; kurgunun henüz teşekkül aşamasında okurun böyle bir sahne ile karşılaşması; mekânın bu eser için önemli olduğunu ve kurgunun ilerleyen safhalarında bu mekânların hayâtî derecede işe yaracağını işâret etmektedir. Zîra postacı, eşinin yokluğunda kahveden çıktıktan sonra evine gitmek için 'çalılar arasında kaybolan keçi yolu'nu kullanır. Dikkat edilirse bu noktada tercih edilen yol ile postacının hâletirûhiyesi arasında bir paralellik söz konusudur. Ayrıca eserde postacının evi de mekân olarak kullanılmıştır. Postacının evi onun hâletirûhiyesine bağlı olarak bahis mevzûu olmaktadır. Çünkü postacı, kendisinden yaşça küçük eşinin varlığında evinde vakit geçirmekten hoşlanan, mekânla barışık bir görünüm arz etmektedir. Fakat eşinin yokluğunda postacı kendini -tâbiri câizse- dışarıya vuran, kahvede vakit geçiren bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunların yanı sıra "O büyük bahçeli güzel ev sokağın ucunda idi. Bâzıları villa diyor.(s.7)" ifâdeleri ile tasvir edilen İncilâ Hanım'ın evi

eserdeki en önemli mekân ögesidir. 'Büyük bahçeli güzel ev' postacının âşık olacağı İncilâ Hanım'ın sokağın ucunda bulunan evidir. Eserdeki sunuluşuna göre bu ev, oldukça dışa kapalı, mahalle efrâdıyla içli-dışlı olmayan insanların mesken tuttuğu bir mekândır. Fakat bu mekân postacıya -mesleği gereği- açıktır. Bu evin ilerisinde postacının küçük ve mütevâzı evi bulunmaktadır. Burada iki mekânın zıtlığından hâsıl olan bir çatışma söz konusudur. Fakat İncilâ Hanım'ın şâşâlı bir evde tahkiye edilmesi ve büyük evin hikâyesinin orta bölümlerine kadar tam mânâsıyla açıklanmaması -yukarıda da ifade ettiğimiz gibi- önemli bir gizemi beraberinde getirmektedir. Ayrıca 'büyük bahçeli güzel ev'in dışarıya kapalı olması İncilâ Hanım'ın içe kapanıklığına tesir etmektedir. Bu da postacının İncilâ Hanım'a dâir 'ulaşılmaz bir insan' düşüncesinde olmasını doğurmuştur. Postacının dar evi ile İncilâ Hanım'ın 'büyük bahçeli ev'i arasındaki farkın vurgulanması yalnızca bir zıtlık oluşturmaya yardım etmez. Burada dikkat edilmesi gereken başka bir nokta daha vardır: Postacı, eşinin kendini terk etmesinden sonra kendi evinde vakit geçirmekten hoşlanmaz. Dolayısıyla postacı, kendi evindeki iç sıkıntısını, gönül darlığını İncilâ Hanım'ın 'büyük bahçeli güzel ev'inde unutmaktadır. O hâlde yazar, burada dikkatli okurlar için mekân-hâletirûhiye münâsebetini bir kez daha vurgulamıştır.

Hikâyedeki mekân ayan beyan ortaya konulmuş, Beykoz-İstanbul olarak takdim edilmiştir. Bu durum hikâyedeki mekânın itibârliliğini değiştirmemektedir. Sâdece açık adresin kullanılmasının okuru inandırıcılık boyutunda iknâ ettiğini düşünebiliriz.

O hâlde "Menekşeli Mektup" adlı hikâyede mekân tasvirlerinin şu hedeflere hizmet ettiğini rahatlıkla ifade edebiliriz: Hikâyede 'somut bir fiziki ve sosyal çevre yapmak' ve 'karakterin duygularını anlatmak ve onunla okur arasında bir yakınlık kurmak'.

Postacının bir akşam vakti evine gidişiyle başlayan hikâye, bir akşam vakti eve gelişiyle son bulur. Hikâyenin ilk cümlesinden son cümlesine kadar olan kısım belli bir zaman diliminde meydana gelir. Hikâyedeki zaman açık bir şekilde ortaya konulmamıştır. Fakat hikâyede yer yer geriye dönüş tekniği kullanılarak kırılmalar yapı-

lır, bu kırılmaların amacı, kişilerin, hâdiselerin vb. geçmişine dâir okuru bilgilendirmektir.

“Menekşeli Mektup”ta zaman açısından dikkatleri çeken özelliklerden bir tânesi, vakayı sonuca yaklaştırmak için yer yer zamânın olabildiğince hızlandırılmasıdır. Eserde bunun en güzel örneği aşağıdaki gibidir:

“Amcaoğlu’na bir mektup yazdım.

Cevâbını aldım.

Beni havaalanında karşılayacak.

Ve karşıladı. İçtenlikle sarıldı, yanında karısı, büyük oğlu. (s.67)”

“Menekşeli Mektup”taki zaman algılaması kurgunun diğer öğeleri kadar önemsenmemiştir. Kutlu’nun zamâna dâir görüşlerini ihtivâ eden hikâyedeki ifâdeleri bu durumu apaçık ortaya koymaktadır:

“Kaç ay, kaç yıl geçti?

Ne önemi var.

Zaman izâfî bir şeydir.

Hani adam kitabına ad koymuş.

Gün olur asra bedel⁴⁴. (s.36)”

Anlatımın ekseriyetle yazar tarafından yapıldığı “Menekşeli Mektup”ta her şeyi gören, her şeyi bilen çoğu zaman olayların dışında kalıp olayları dış cepheden aktaran bir anlatıcı söz konusudur. Kutlu, anlatıcı-yazar kimliği ile okurun karşısına çıkar ve okura bizzat hitap eder. Dolayısıyla “Menekşeli Mektup” anlatıcı tiplemesi bakımından *üçüncü kişi anlatıcının* veya *hâkim bakış açısının* tatbik edildiği bir kurgusal anlatıdır. Hatta Kutlu, kahramanların söylemediği veya iç monologla düşünmediği şeylerin aktarımı sırasında anlatıya en üst seviyede müdâhale eder. Bunun için de *dolaylı aktarım* yöntemine başvurur. “Anlatıcı böylece çizdiği karakterin düşüncüklerini ve konuştuklarını yazılı formun bütün imkânlarını kullanarak aksettirmeyi başarabilir.⁴⁵” “Değil mi ama aziz okuyucu.

⁴⁴ Cengiz Aytmatov’un *Gün Olur Asra Bedel* romanının zikredilmesi “Menekşeli Mektup”taki metinlerarasılık vasfının bir başka göstergesidir.

⁴⁵ Yavuz Demir (2002), *İlk Dönem Türk Hikâyelerinde Anlatıcılar Tipolojisi*, Dergâh Yay, s. 96

(s.13)" "Lâkin şurasını aklından çıkarma ey okur, burası bir mektep değil bir âile, bir yuva. (s. 17)" "Peki bu kız neden seviniyor? Acele etme ey okur elbet bu sorunun cevâbını da vereceğiz. Sen şu mâcerâyı uslu uslu tâkip et, sonunda sen de rahat edersin, biz de sırrı ifşâ etmiş oluruz. (s. 18)" "Sorarım sana ey okur, biz bunu böyle yazdık diye postacı eski postacı olabilir mi? (s. 27)" "Niçin aramadı? Onu ben de bilmiyorum. Bir de derler ki, yazarlar yazdıkları kitapta yer alan kişilerin her hâlinden haberdar olur. Hadi canım sende. (s. 46)" Görüldüğü üzere Kutlu, bir meddah gibi okuru karşısına almış, onlarla hasbihâl eder bir vaziyette anlatımı gerçekleştirmiştir.

Hikâyede az da olsa *birinci kişi anlatıcının* veya *ben anlatıcının* izlerine rastlamak mümkündür: "O hızla izne ayrıldım (s.66)." "Zili çaldık. Kapı duvar (s.71)." "İnci Hanım'ın menekşe gözleri gözlerimin önünde (s.73)." "Almanya'da üç hafta daha kaldım (s.78)." "Alınyazım geri döndü (s.81)."

Hikâyede "mektup" ögesi bir teknik olarak kullanılmıştır. Ayrıca "mektup" ögesi bir leitmotiv olarak da okurun karşısına çıkmaktadır. Zîra eserin merkezinde bulunan şahsiyetin "Posta"cı oluşu ve "mektup" kelimesinin eserde sıklıkla tekrarlanması bu tespitimize işârettir.

Eserin konusu "aşk"; "aşk"ı taşıyan "mektup"; "mektup"u taşıyan ise "Posta"cıdır. Dolayısıyla mektubu taşımakla vazîfeli Postacı, sanki "aşk"ı yaşamakla da vazîfelendirilmiştir.

Geleneksel Türk hikâyeciliğinden, klasik aşk telakkisinden, post-modern anlatıların getirilerinden istifâde eden Kutlu, "Menekşeli Mektup" adlı hikâyesinde günümüzün karmaşık aşk zihniyetini tenkit etmiş ve olması gerekeni örneklendirmiştir. Vaka örgüsü, konu, tema, kurgu, şahsiyet, mekân, zaman, anlatıcı tiplerleri vb. bakımından ele alındığında rahatlıkla ifâde edilebilir ki "Menekşeli Mektup" günümüz hikâyeciliği ile klasik Türk hikâyeciliği arasında ortak bir paydayı teşkil etmektedir.

Mahzun eşmeler

Yusuf Dursun

Sular iek açtı gönül bağında,
Her adım başına konu çeşmeler.
şırıl şırıl akıp yaz sıcağında,
Susayana bir can sundu eşmeler

Güvercinler muhabbete alıştı,
Su başında yavuklular buluştu,
Bir tas suyu iki aşık blşt,
Bu devran sürecek sandı eşmeler

Billur gzelerdi kaynağı suyun,
şavkını taşırdı güneşin ayın.
Yolunu gözledi bir kuru ayın,
Derin bir hüzünle döndü eşmeler.

Yüzüne yansımış taşın ilesi,
Duâya durmuştur kırık lülesi.
Bu sessiz çığlığı kimler bilesi?
Âh ile tutuştu yandı eşmeler,

Boynu bükük kitâbesi bir yanda
Mahzun tuğrasının acısı canda...
Perişan hâlini gördüğüm anda,
Gözlerimde yaşa döndü eşmeler.

Bu... Peygamber Ahlâkıdır

Fuad Samuk

Hicran ve firak diyârı olan bu âlemde, insan oğlu hep ayrılıklardan dem vurmuş, neş’eden çok hüzünlenmiş, hatta feryat edip durmuştur.

Zîra ruhlar ezeldeki ulvî âlemlerin aşk sarhoşluğu ile mest iken, Hakk’ın murâdı olarak, ilâhî aşkın sâhibi ol Cemâl’e, türlü türlü nice perdeleri hâvî vücûd cismine büründürölüp dünyâya atıldıktan sonra: İşte bu mevhum vücûd kaydından kurtul!... Tekrar mülâki olalım emri ilâhîsi¹, yine Hakk’ın murâdı olmamış mıdır?

Bu sözler, gelmiş geçmiş nice nebî ve velîlerin insan oğlunun kulağına aşkla fısıldamış olduğu, yazıp çizdiği sırlı kelâmlar olmuş ve olmaya da devâm etmiştir.

İşte, bu zevât-ı kîrâmın insanlara istîdatlarına göre, her zerrede Hakk’ın nûrunu gösterip; “Lâ İlâhe illâllah” sırrını fâş ederken, bir yandan da dostunu düşmanını tefrik etmeden herkesin hayrı için duâ edip yardım ellerini hiç boş bırakmamış ve bunun için gerekirse nice meşakkâtlere hattâ zulümlere dahi katlanmışlardır.

Buna; Cenâb-ı Fahrî Âlem Efendimiz’in evlâtlığı Zeyd ile yapmış olduğu Taif ziyâreti, acı ve o nispetle de ibretlerle dolu bir misâldir.

Hız. Peygamber’in Mekke zulmünden ve baskısından bir lâhza âzade olup rahat bir nefes alabilmek için, hem de orada tanıdığı birkaç kişi vâsıtasıyla İslâmiyet’i tebliğ maksadıyla düşündükleri bu seyâhat, hayal kırıklığı ve hüzünle neticelenip, Taif’i terk etmeleri

¹ Her rûhun âyân-ı sâbitesinin icâbı olarak gittiği yolun, yâni sırât-ı müstakîminin nihâyetinde mahzar olduğu isme veyâ isimlere kavuşması, o kimsenin Hakk’a vuslatı olmaktadır. Bu da ancak bir velîye mülâkî olmakla mümkündür.

istenmiş, üstüne üstlük oradan taşlarla kovulmuşlardır.

Kan revân içersinde kalıp, Taif varoşlarındaki bir bağ duvarının dibinde oturdukları vakit evlâtlığı Zeyd'in, Resûlullâh'ın bu hâline dayanamayıp; "Yâ Resûlullah, duâ et de helâk olsunlar!" niyâzına şu cevâbı vermişlerdir: "Yâ Zeyd, sen bana kötülük edebilir misin? Edemezsin! Çünkü sen beni tanıyorsun, onlar ise beni bilmiyorlar."

Ve akabinde de zulmedenler için: "Yâ Rabbi! Onların sülbünden din-i İslâm'a hizmet edecek insanlar getirt!" diye duâ etmişlerdir.

Acaba şimdi, buna benzer misâller yok mudur? diye düşündüğümüzde, olmaz olur mu? deyip hemen cevâp vermiş olalım.

*

Şöyle ki, 1988 senesinin yazında Sâmiha Annemler'e² vâki bir ziyâretimizde bize şöyle buyurmuşlardı: "Şehzâdebaşı'nda bir çocukluk arkadaşım vardı. Beni kıskandığı için bana çok eziyet etmişti. Kendisi, bizim evimizden daha büyük bir konakta dadılarla debdebe içersinde büyütülüp el üstünde tutulan bir kız idi. Şimdi ise, ihtiyar hâliyle yalnız başına Bostancı'da küçük bir dâirede yaşıyor. Bütün yakınlarını kaybetmiş, kimsesi kalmamış. Onun için şimdi, kendisine yardım etmek istiyorum. Sizden evvel aynı şeyleri Mehmed Karpuzcu'ya³ da söyledim. Sizler de selâmımla ona gidin, tanışın, hal hatırını sorun, hâceti varsa giderin, velhâsıl onu yalnız bırakmayın!"

Vefâtına kadar bu hanımın ziyâretine gidip geldik ve bu meyanda Sâmiha Annemler'in hemen hemen bütün kitaplarını da okumuş oldular. Bir gün bize hayretle: "Sâmiha, bu kitapları nasıl yazdı?" diye sormuştu. Bir başka gün de: "Sâmiha, benim hakkımda sizlere ne söyledi?" demekten de kendini alamamıştı.

*

Bu hâdiseyi, Turgutlu'ya gidişlerimizden birinde, Sâmiha An-

² Sâmiha Ayverdi. Mütefekkir, yazar.

³ Mehmed Karpuzcu. Prof. Dr. Dekan.

nemler'e ve İlhan Abla'mıza⁴ son derece muhabbetli, ehl-i sohbet, güngörmüş, aynı zamanda cezbeli bir Rifâî dervîşi olan 90 yaşının üstündeki Sabriye Nine'yi⁵ ziyâret edip naklettiğimizde; derûnî bir sükûnetten sonra hafifçe solan benziyle, bir "ah!" çeker gibi, kanı çekilen solgun dudaklarından tâne tâne şu kelimeler dökülmüştü: "Bu... Peygamber ahlâkı!..."

*

Bu prensip, Osmanlı Türk Cihan Devleti için de aynı ve geçerli olup, tatbik edilmemiş mi?

Viyana muhasarasında, kuzeyden gelebilecek bir saldırıya karşı, bir boğazın tutulması vazîfesi verilen Kırım Han'ı Giray'ın, ufak bir çekememezlik yüzünden: Osmanlı'nın burnu sürtülsün, diye boğazı terk etmesi ve o boğazdan da Lehliler'in (Polonya'lıların) girip, Osmanlı Ordusu'nu arkadan vurmasıyla, zaferle neticelenecek olan kuşatmanın mağlûbiyetle neticelenmesi sonrasında, Polonya asırlarca Alman ve Rus'ların arasında kalıp ezilmekten ve işgalden kurtulamadı. Kırım'lılar ise sürgünden...

Ve, bundan dolayı Osmanlı Cihan Devleti son demine kadar, yaptıklarının karşılığını görüyor diye, Polonya'yı hep himâye etmiştir. Şöyle ki, İstanbul'daki yabancı misyon şeflerinin her toplantısında Osmanlı pâdişahı: "Lehistan sefiri nerededir?" Diye sorup, mübâşirin de: "Yoldadır Efendim!" Diye cevap vermesi âdetten olmuş. Böylece de Batı'ya, Polonya himâyemizdedir, dokunmayasınız! İkâzı bermûtâd ihsas ettirilmiştir.

Evet, târihimiz bu ve bunun gibi misâllerle doludur...

*

Başta söylediğimiz gibi bu hâl, "tevhid" ilmini idrak edip yaşayan insanların ve milletlerin kârıdır, vesselâm

⁴ İlhan Ayverdi. Mütefekkir, edebiyâtçı.

⁵ Sabriye Tuncay.

Not:

Sabriye nine, bu yazı yazıldıktan çok sonra, rahmeti rahmana kavuştu.

Yaşı 108 imiş.

Vefâtından evvel büyük torunu Nuray Yetkin hanıma bir vasiyeti olmuş. O da: Ufak bir beze sarıp saklamış olduğu bir emâneti, ölüp yıkandıktan sonra avucuna koyması imiş.

Vakti saat gelince, torunu: "Hadi nine emâneti getirdim, avucunu aç!" deyince, açılan avuçta emâneti, baş parmağıyla sıkıştırmış ve ondan sonra da, bu eli öpmüş.

Evet, o emânetin ne olduğunu kendisiyle sohbet ederken söylemişti. Bu dem için saklamış olduğu, mürşidinin sakalından bir tutam idi.

Ve, o emânetle, yâni, Cemâl cennetinin berâtını gönlüyle berâber avucunu da alarak Hakk'a öylece yürüdü.

Adını Anmaya Kanamam

Tekin Uğurel

Dilim titrer, adını
anmaya dilimde yürek bulamam.

Ben mi yüreksizim, yoksa dilim
midir, soramam.

Dilimle, gönlümle seni anmaya;
andıkça yanmaya, doyamam!

Sana bakmak için göz yaşlarıyla yıkanan gözlerim titrer;
değil sana, resmine bakmaya gözümde yürek bulamam. Bu
gözler midir korkak olan, yoksa ben miyim, anlamam.

Yüreklenip sormaya kalksam, dilimde adından gayrı isme
rastlamam... Adını anmaya, kanamam!

Yüreğim zâten bende emânettir; bakarım, cesâretim de
senden gelmektedir. Korkamam!

Bebeklerinde sen olan gözlerimde yürek ne arar? Can olan
yerde yürek gibi bir avuç et parçası ne gezer? Boşuna aramam!

Bakarım, bana bir kanat çırpışı uzaklıktasın; koşamam.

Kanatların ayakları olmaz ki... Kanatlanamam!

Herkes dermânı dizlerde sanır. Halbuki derman, bana kendinden taktığın iki damla göz yaşındadır; onları kirpiklerimle ırpar, ırpar... Uamam!

Dildesin, gözdesin; fakat bir türlü varamam. Sen bendesindir, fakat ben, sana ulaşamam.

Tutar, beni bir sarmaşık gibi saran hasretine sığınırım. Başkaca ne evim var ne barkım, ne dünya ne ukbâlığım. Hatta, hatta sana öyle hasretimdir ki; yalvaramam! Hasretine hasret kalmaya dayanamam!

Ey benim hem anam, hem babam; sensiz, dünyâma sığamam. Üstelik, sensizliğime ağlayamam.

Ağlayamadığıma yanamam!

Okuduklarım-Gördüklerim Duyduklarım

Kemâl Y. Aren

Dünyâyı Kim İdâre Ediyor?

Sonunda anladım!

Dünyâyı idâre eden Obama, Sarkozy veya Merkel değil...

Dünyâyı B A N K A L A R idâre ediyor!

*

Kendi kendimle aylardan beri mücâdele hâlindeyim: "Bu konuya girme! Beceremezsin" diyorum. Bankalar hakkında yazı yazmak senin neyine gerek! Sen bir emekli adamsın. Üç aydan üç aya uğrar emekli maaşını alır, "Allah devlete millete zeval vermesin!" temenni ve duâlarını mırıldanarak yürür gidersin. O kadar!...

Hayır, o kadar değil, artık dayanamadım dostlar, sabır taşı çatladı!

Yaptıkları şirretlik haddi aştı. Bu kadar da olmaz!...

Bakın zavallı Obama bile isyan etmiş! ⁴⁶

Sen koskoca dünyaya devleti başkanı ol, uçağının merdivenlerinden sportif adımlarla inerken dünya halklarına 'Hah, işte aradığımız lider bu!' imajını ver! Müthiş bir karizman olsun. Gönüllere güven ve ferahlıklar

⁴⁶ 21 Nisan 2009, Hürriyet Gazetesi, sf. 6.

telkin et. Ve,

Ve,

Bankalar denilen o yedi başlı heyûlâ seni dinlemesin!...

Olacak şey değil!

Ama olmuş!...

* * *

Efendim, lâtime-i kelâm yeter olsun!...

Söylemek istediğim aslında şu:

Bu bankalar denilen dünya felâketi, insanlığın ekonomik kan-seri, dur durak bilmiyor.

Bakın ne kadar küçük bir istek: Devlet adamları "*Kredi kartla-rından ücret almayın!*" diyorlar. Çok basit bir talep değil mi? Kredi kartı ücreti dediğin ne ki? Beş lira, on lira, bilemediğin yirmi liralık bir şey!... Milyarların içinde toz zerresi bile değil!... Almasalar do-muzdan bir kıl bile eksilmiş olmaz...

Bu tabî bana göre böyle.

Bankalar öyle demiyor: "*Hayır alınacak! Bu, milyarlara varan bir meblâğ, sizin aklınız ermez! Bu depozitoyu mutlaka almalısınız.*"

Dünya bir tarafa, onlar bir tarafa, taleplerinden sûret-i kat'iyede vazgeçmiyorlar. O kadar anutlar ki neredeyse dünyâda ihtilâl çıkara-caklar. Bu sertlik karşısında devlet adamları da çarnâçar "*peki, sizin dediğiniz olsun !*" noktasında karar kılıyorlar.

Bunun sonrasında da her ülkedeki her banka süre ve bedel tes-pit edip, "*KREDİ KARTI BEDELİ*" lâfının altını çize çize ilânâtını yapıyor...

Hayret ki hezar hayret!...

Aylardır konuşuluyordu. Ben: "*Yâhu, bu öyle üzerinde durula-cak bir şey değil, basın niye bunu parmağına doladı ki?*" deyip bir komplo teorisi geliştirir gibi, "*Bu başka bir illetin üstünü örtmek için ortaya atılan, cambaza bak, hesâbı bir hâdise! Dur bakalım altından ne çıkacak!...*" düşüncesi ile hem garipsiyor, hem de önem-semez görünüyordum. Meğer çok yanılmışım, mesele kendi başına önemli bir figürmüş!... Nereden bilirdim?... Bizde ucunu biraz gev-şetmişler, "*Hadi sizlerin güzel hatırı için süreyi üç yılda bire çeke-*

lim, ama hiç almamak!... İşte o olmaz!... Ama senede bir, ama üç senede bir!... İki dünya bir araya gelse biz bunu alacağız!” diyorlar. Allah Allah!... Siz bu ısrardan bir şey anlıyor musunuz? Ben anlamıyorum. Zavallı OBAMA da anlamamış ve öfkeden çıldırmış! Siyah adamın öfkesi müthiş olur derler. Ama burada sökmemiş işte.

Sonuç?

Bankalar bir-sıfır gâlip!..

Nasıl?

Verilen krediler geri dönmüyormuş!

Dönmezse dönmesin! Önemli değil.

Mor-Gıç felâketi bir kaçının başını yiyormuş!

Yerse yesin. O da önemli değil!... Masalların yedi başlı ejderhâsı gibi, birini kessen geride altı tânesi faaliyete devam ediyor, insanlığın kanını, iliğini emip kurutuyor.

Tam bir felâket-i uzmâ!...

Rabbim, cümlemizi gökte yıldız ararken yolu üzerindeki kuyuya yuvarlanan acemi müneccim durumuna düşürmesin!

Rabbim, cümlemizi bu Yahûdi tuzağına kaptırmasın!

Âmin!...

Âmin de ey insanoğlu, biraz da Rabbinin sana verdiği akıl niyetini kullan,

Ve,

Bankalara pek fazla bulaşma!...

“Dede himmet! Oğul gayret!”

*

“Bir Ben Vardır Bende Benden İçeru”⁴⁷

Öyle demeye çalışmış Özcan Ergiydiren *Hayâli Cihan Değer / Sâmiha Ayverdi ile Hâtıralar* adlı nefis eserinde.

“Benden içerde olan beni görün. İşte ben buyum!” diyor.

Ne güzel, ne sıcacık bir anlatımı var!...

Seneler evveldi, bir yazımda⁴⁸ Âsaf Hâlet Çelebi’nin *“Dağlar*

⁴⁷ Yunus Emre.

⁴⁸ *Türk Edebiyatı*. Kemal Y. Aren. “Lamelîf”

Delisi" isimli şiirindeki üç mısraına dayanarak Özcan'a "*Çık can, çık dağdan!*" diye seslenmişim. Demek o gün, bu günmüş! Elinde külüngü, Ferhat misal, dağı delip Şirin'ine ulaşmaya çalışmış.

Ulaşıp ulaşamadığına eseri okuyanlar karar versin.

Ben size kalemimin ucu ile bir tadımlık alıntı takdim etmekle yetineyim: YOLDAŞ ⁴⁹

"Dedi ki: Konak'ta akşam sohbetleri olurdu. Eğer mevsim kış, yağmur ya da kar olursa kalmamı isterler, eve dönmez Konak'ta kalırdım. O zamanlar(1925-36 yılları) Çarşamba'da oturuyorduk. Eve döneceğim geceler, geç vakit Kendileri'nin huzûrundan ayrılıp Konak'tan çıkardım. Fevzipaşa Caddesi'ni geçer, karşı sokağa girerdim. Sokakta elektrik lâmbası olmadığından etraf karanlık olurdu. Sağda solda boş arsalar, yangın yerleri vardı. Evlerin lâmbaları da o saatlerde söndürüldüğü için bastığım yeri bile görmek mümkün olmazdı. Bu insanı ürperten karanlık sokağa girip biraz ilerleyince sağımda kalan Nişancı Câmii'nin bahçe duvarının üstünde bir kedi peydâ olurdu. Yere atlayarak eteklerime sürünüyor ve benimle berâber yürürdü. Karanlık sokakları geçip ilerde, ölgün bir lâmbayla aydınlanan dört yol ağzına gelince dururdu. Ben onu orada bırakır, yoluma devam ederdim.

Onun arkadaşlığına alışmıştım. Yıllarca o karanlık sokakta bana yoldaş oldu."

Özcan diyor ki: "*Bu gün, ne o sokak kaldı, ne de o yoldaşlar!*"

Ben de diyorum ki: "*Eser buna benzeyen nice naif hâtıralar, anlatımlarla dolu. Kitabımı okuduğum günler boyunca içimin yıkandığını, arındığını, durulduğunu hissettim."*

Ne güzel!...

"Madem böyle duygularımız kaldı, çok şükür!

Gönlüm, dilim, kanım ve mizâcım la sendenim" ⁵⁰(Meraklısı için)

⁴⁹ Hayali Cihan Değer/Sâmiha Ayverdi ile Hâtıralar, Özcan Ergiydiren, Kubbealtı Yayınları, I. Baskı, 2009 Nisan, sf. 307

⁵⁰ Yahyâ Kemal'den.

Dağlar Delisi

*dağdan dağa sesler geldi
hangi dağda kurt öldü
hangi dağı duman aldı
harâmiler
 hangi dağda gizlendi*

*bir dağda bir çiçek açtı
bir dağda bir tavşan küstü
bir dağda bir ferhat öldü
dağ birini bilmedi
benim gönlüm dağa düştü
 dağ
 dağ
 dolaştı*

*benim canım
hangi dağda gizlendi
çık dağdan
cân
çık dağdan*

Âsaf Hâlet Çelebi

“Gün Akşamlıdır Devletlim!...”

Aziz okuyucularım, size muhteşem bir eserden daha bahsetmek istiyorum: *Pâdişah Türbeleri* – Kubbealtı’nın yayınladığı bu eserin resimleri Bülent Çetinor’dan, metinleri de İ. Aydın Yüksel’den. Çok güzel bir albüm. Bir fikir vermek üzere buraya resimlerden koyamıyorum ama Aydın Yüksel Bey’in metinlerdeki hârika üslûbuna bir örnek olsun diye yaptığım şu alıntıyı buyurun berâberce bir okuyalım:

“Târihler naklederler ki, Gâzî Hüinkâr, 1389’da Kosova Sahrâsı’nda o müthiş harbden bir gece önce sabaha kadar Hakk’a yakarmış ve bu zafere karşılık kendi canını bedel olarak sunmuştur.. Menkıbeler, bu hâlis niyetin karşılığını şehâdetiyle ödediğini nakle-

der.

.....Herhalde bundan dolayı Sultan Murad kendisi gibi binlerce şehidin serdârı olarak Hakk'a dîvan durup şükürler etmiş olmalıdır.

.....Murad Hüdâvendigâr'ın Bursa'nın fethi târihinde yâni 1326'da doğmuş olması da hayalhânemizi bir yığın menkıbeyle doldurur. O, varlığıyla, bulunduğu semtle, câmisi ve türbesiyle, Bursa'nın bütün havasına bir ruhâniyet katmıştır. İnsanın hayâtını doğum ve ölüm olarak basit ve sâde bir ifâdeyle düşünürsek, eski insanların bu iki vak'anın her ikisini de en tabîî bir hâdise olarak telâkki ettikleri görülür ve Evliyâ Çelebi gibi "Gün akşamlıdır, devletlim, dün doğduk bugün ölürüz" diyebilirler. Hatta Sultan Murad'ın şehâdeti daha sonra gelenler için gıpta edilen bir mertebe olarak telâkki edilmiştir. Nitekim, Koca vezir Sokollu Mehmed Paşa her gece yatsı namazından sonra bir kölesine târih okutarmış; bahis, Sultan Murad'ın Kosova'daki şehâdetine gelince her seferinde ağlayarak ellerini semâyâ açar ve Hak'dan kendisine de böyle bir şehâdet nasip etmesini dilermiş. Koca Sokollu..."

Hastaya Bakın ⁵¹

"Dünyâda, solup sararmış, canı çekilip dermansız kalmış bir hasta mevcut: Güzellik.

Evet, güzellik hasta düşmüş bulunuyor. Ne ki onun terk edip bıraktığı taht boş kalmadı. Zîra çirkinlik bu saltanat koltuğuna gelip yerleşerek, güzellikten arta kalan yeri doldurmaya başladı.

O hastaya kim, nasıl şifâ bulur, ona kim devâ olabilir sorusuna verilecek cevap hayli güç. Belki de muhâl! Zîra sevginin araya girip müdâhale etmediği hiçbir illetin sağlığına kavuşması düşünülemez. Ve dünyânın böylesine sevgiden yoksun olduğu bir devir yaşanmadığına göre, güzelliği hiç değilse kaçtığı, ya da saklandığı köşelerden bulup çıkarmadan bu çilenin sona ermesi elbette düşünülemez."

İşte Özcan Ergiydiren, Hayâli Cihan Değer/Sâmiha Ayverdi ile

Hâtıralar adlı kitabı ile, Aydın Yüksel de *Pâdişah Türbeleri* metinleri ile sevgiyi araya koyup o kaybolan güzelliği bulup çıkarmaya çalışmışlar.

Allah cümlesinden râzı olsun.

Bir Bal Arısı

Senelerden beri bin bir esere girip çıkarak topladığı güzellikleri, kendi zihin laboratuvarında harmanlayıp kitap sayfalarına arının pe-teğini doldurduğu gibi doldurarak okuyucularına arz eden bir güzel insan bu defa karşımıza “Sefertası”⁵² ile geldi. İkrâmını “Sefertası” ile sunuyor. Ne güzel, ne tatlı anlatıyor. Okumaya doyamıyorsunuz!

Bu sebeptendir ki Mehmet Nuri Yardım’ın *Sefertası* adlı eserini siz okuyucularıma harâretle tavsiye ediyorum.

Fasulyenin Fazîleti⁵³

Avam lisânında tekerleme / deyim gibi bir sözdür: “Gelelim fasulyenin faydalarına!..” deyişi. Lâfın bittiği yerde, yeni bir bahis açalım mânâsına söylenir. Benim de zaman zaman sohbet sırasında kullandığım oldu. Ama nereden geldiğini bilmiyordum. Doğrusu merak da etmemiştim, şimdiye kadar. Ama Dursun Gürlek Hoca’nın *Tebessüm ve Tefekkür*⁵⁴ adlı anekdotlar eserinde karşıma çıkınca elimde olmadan tebessüm etmişim. Meğer o sırada beni bir dost seyretmekte imiş: “Hayrola, tuhaf bir şey mi okudunuz?” sözüyle kendime geldim. “Evet, fasulyenin fazîletinin nereden geldiğini öğrendim!” dedim.

Eser, buna benzer pek çok anekdotla yüklü. Okuyunca sizin de zaman zaman dudaklarınızda tebessümler şekillenecek. Yüzünüz aydınlanacak. Aynı eserin bir yerinde Dursun Hoca, Hz. Enes’ten naklen diyor ki: “Resûlullah’ın yüzü çok güzel ve mütebessim idi.”

⁵² *Sefertası*, Mehmet Nuri Yardım, Erguvan Yayınları, Nisan 2009, İstanbul.

⁵³ *Tebessüm ve Tefekkür*, Dursun Gürlek. Kubbealtı Yayınları. Ocak 2009 s. 24

⁵⁴ A.g.e., Dursun Gürlek. Kubbealtı Yayınları. Ocak 2009 s. 24.

Sizin de yüzünüz mütebessim olsun ki, o Resûl'ün ümmetinden olduğunuz bu hâlinizden anlaşılsın.

Hayırlar niyâzı ile...